TEKNIK & HANTVERK FÖR SCEN

proscen

Nr 2/3

2016: STTF 41 ÅR!

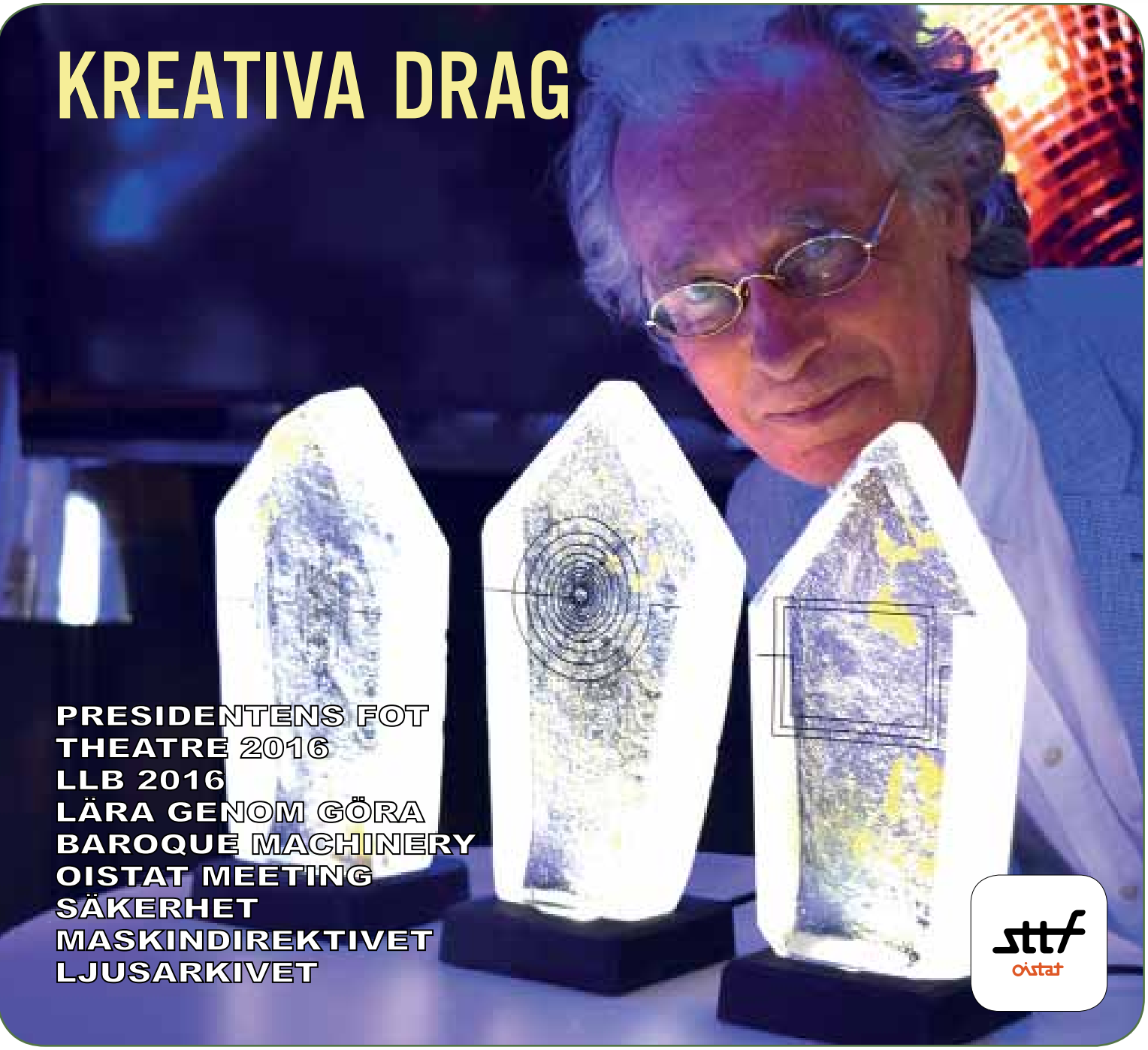

KREATIVA DRAG

PRESIDENTENS FOT
THEATRE 2016
LLB 2016
LÄRA GENOM GÖRA
BAROQUE MACHINERY
OISTAT MEETING
SÄKERHET
MASKINDIREKTIVET
LJUSARKIVET

ALLTID I PROSCEN

STTF·SLF·LLB·UTBILDNING·SÄKERHET

WWW.STTF.SE

LEDARE

INTENSIV HÖST

När ni läser detta är redan hösten långt gången. Många kanske har tagit del av och kanske också varit delaktiga i den fantastiskt rika scenhösten på landets alla scener. Tycker det verkar som att året kommer att avslutas som ett av de föreställningstätaste på länge. Framförandet av klassikerna ser inte ut att sina. Intressant att notera är också att klassikerna blir allt yngre med åren. Väldigt glädjande är att nyskriven dramatik ökar samtidigt som nya produktioner är bearbetningar av skönlitterära verk och gestaltningar av händelser och personer.

Allt tydligare framstår också hur vårt samhälle håller på att förändras och påverkas av tragiska händelser i omvärlden som tvingar många människor på flykt. Behovet av att berätta vad som sker och att förstå vad som sker sätter tydliga står av vad som visas på några scener. De förändringar detta kommer att medföra är svåra att förutse, men säkert är att det kommer att påverka vårt samhälle och också för de flesta av oss i vårt dagliga arbete.

Eftersom det var en god stund sedan förra ProScen kom ut har det hänt en hel del i branschen. LLB genomfördes i maj. Många intressanta produkter, mer om det inne i tidningen. Också stimulerande och informativa seminarier om än inte lika många som tidigare.

I juni hade OISTAT´s Research commission(RC) möte i Stockholm. Mathias Clason och Anders Larsson arrangerade på ett uppskattat sätt. Det kom deltagare från stora delar av världen för att informera om fascinerande teaterföreteelser och diskutera hur det har påverkat dagens situation. Schemat omfattade också besök på Drottningholms Slottsteater, Teatermuseets arkiv och Operans ateljéer och verkstäder i Gäddviken. Träffen avslutades med en föreställning. Slutscenen i akt 5 ur Afrikanskan framfördes i originaldekor målad av Fritz Ahlgrensson. Rapporten från mötet är publicerad inne i tidningen, skriven av gruppens ordförande Bruno Forment.

Studieresan till USA är på gång. Senast jag hörde blir det 11 personer som kommer att besöka olika företag som utvecklar specialeffekter i Los Angeles och Las Vegas. Det blir också tillfälle för att se några shower och några back-stage besök. Rapport från resan kommer i nästa ProScen.

CEN/TC433 är namnet på den europeiska specialistgrupp som arbetar med att ta fram en ny standard för lyftsystem på teatrar, som ska komma att gälla i hela Europa. Har berättat om det i förra numret.

Arbetet fortskrider, om än långsamt. Det har visat sig att trots att alla arbetar på likartat sätt och med samma typer av uppgifter så skiljer sig uppfattningen om hur det skall regleras för att bli så säkert som möjligt. Men för vissa delar av den nya standarden ser det ut att börja lida mot sitt slut.

Planerna är att de delar som handlar om lyftsystem, över- och undermaskineri skall sammanställas i januari för att kunna skickas ut till alla Europeiska standardiseringsorganisationer på remiss. Tidsperioden därefter är 18 månader innan ett färdigt förslag kan vara framme. Alltså till sommaren 2018. Om standarden antas betyder det att samma krav kommer att gälla i hela Europa. Mycket troligt är också att andra länder kommer att följa efter, i första hand troligen i USA. Branschen kommer att vinna mycket på när det blir lika för alla.

Är det någon som vill föreslå en branschträff någonstans eller vill veta mer om något branschspecifikt? Hör av er så kan vi hjälpa till att ordna det. För information mellan numren av ProScen är det viktigt att du uppger din epost så att vi kan nå dig om det är något på gång. Är du osäker på om vi har din epost, skicka den en gång till för säkerhets skull till erik.teater@gmail.com.

Påminner också om att vi behöver hjälp med material till tidningen. Som det är nu är det för få som håller på med det. Det är därför som tidningen kommer ut så oregelbundet. Vi behöver hjälp. Är det något du vill läsa om, jobba fram en artikel själv, det finns många som har samma intressen som du! Har du spännande fotodokumentation på en rigg, bygge eller annan konstruktion som du får och kan dela med dig av, gör ett fotoreportage med enklare bildtexter som förklara vad man ser. Dela gärna med dig!

Torsten Nobling, ordförande för STTF
torsten.nobling@aix.se

Påminnelse om medlemsavgifter, STTF
För de som ännu inte har betalat medlemsavgiften för 2016, är det hög tid. För att inte glömma att betala för nästa år går det bra att betala för både 2016 och 2017 redan nu. Avgiften är 400:- för ordinarie medlemmar och 150: - för studerande och pensionärer. Betala till Plusgiro 51288-9. VIKTIGT! skriv vem ni är och er adress samt mail-adressen så att vi vet vem som har betalat. Får inte allt plats, skicka ett mail till, Erik Westerlund, erik.teater@gmail.com, så för han in er i registret.

Tyger med mera för scen och studio

När teatrar, videobolag, fotografer, muséer, monterdesigners och inredare av offenliga miljöer behöver tyger vänder de sig till oss. De vet att vi kan det här med flamsäkerhet, extrema bredder, användbarhet till olika ändamål, snabba leveranser och annat som är viktigt i de här speciella sammanhangen.

Hör av dig du också! Och passa på att fråga om våra dansmattor, nålfiltsmattor, projektionsdukar, glasfibertextilier, ridåbanor och annat du kan behöva.

WIRÉNS SCENTEXTILIER AB

Döbelnsgatan 5. 111 40 Stockholm. Tel 08-411 04 15. Fax 08-20 33 45
info@wirens.com www.wirens.com

REDAKTÖR

ETT VARV RUNT SOLEN

Ulf Sandström
Editor
www.ulfsandstrom.se

Varje dag har vi klarat ett nytt varv runt solen beroende på hur vi räknar, men det blev extra tydligt för mig i samband med slutet på September, ett år efter att kollegan och vännen Bullen Lagerbielke hastigt vandrade över i den stora ljussättningen.

Ett år ger perspektiv, allt ifrån “oj vad fort tiden går” till “har det inte gått längre tid?”.

Å ena sidan har det hänt hur mycket som helst, och när vinternmörkret närmar sig ännu en gång är det både välkommet och väntat - å andra sidan kanske man börjar bli klar med mörkret och vill dra upp gardinen och släppa in ljuset, ljudet och bilderna.

Ljud, ljus och bild kommer du inom kort att kunna certifiera dina scentekniska kunskaper inom genom LLBs nya certifieringsprogram. Jag har bidragit med frågorna kring ljus utifrån intervjuer med olika aktörer i branschen och jag vet att mina kollegor inom ljud och bild har varit oerhört ambitiösa i att få till en oberoende valideringsinstans.

Jag hoppas kunna presentera hela projektet i nästa nummer och att du eller någon du känner då redan har testat verktyget, kanske certifierat dig.

Nästa fråga som dyker upp är vart vi är på väg som bransch överhuvudtaget. Vilka behov finns det som denna Svenska TeaterTekniska Förening kan fylla och som du som medlem vill få hjälp eller stöd med - är det inom utbildning, produkt-tester, tips om nya arbetssätt, möjlighet att medverka i seminarier eller workshops, nätverkande eller...

Jag inbillar mig att några av branschens behov växlar och andra är konstanta.

Tillverkare och återförsäljare är ofta tidspressade och hinner knappt komma in med notiser.

Scenografi- och mask- är övervägande frilansare som gärna skulle skriva mer men måste prioritera betalda projekt.

Ljud och ljusfolket är teknikorienterade och det sker en hel del inom produktutveckling och på mässor vilket ofta fyller en övervägande del av tidningen på ett sätt som inte alltid representerar medlemmarnas bakgrunder. We know.

Slutligen är STTF en del av ett internationellt nätverk av människor som arbetar ideellt med frågor kring scenteknik och scentekniska hantverk, den övergripande organisationen heter OISTAT, och eftersom STTF är den svenska sektionen av OISTAT kan du ofta läsa om möten och resor till olika kommissioner.

Vill du ha något annat? Hör av dig. Du vet att du alltid är välkommen att medverka med notiser, artiklar och annonser. Detta är en medlemstidning. Den blir vad du och jag gör den till. Hör gärna av dig!
:)

Ulf Sandström
proscen@sttf.se
0704-888418

proScen

ANSVARIG UTGIVARE
TORSTEN NOBLING
Tel. 0707-920102

REDAKTÖR
LAYOUT
ANNONSER
ULF SANDSTRÖM
Upplandsgatan 6
111 23 Stockholm
Tel. 0704-88 84 18
proscen@sttf.se

TRYCK
GL TRYCK AB
Fälandsgatan 4
291 54 Kristianstad
Tel. 044 100777
hm@gl-tryck.se

FORMGIVNING
www.switchbladedesign.com

MEDVERKANDE I DETTA NUMMER:
GÖRA KLART
Anders Larsson
Anna Wemmert
Bruno Forment
Chris Van Goethem
Erik Westerlund
Johan Mansfeldt
Kristofer Röhr
Leif H Holmgren
Louis Janssen
Sunniva Thelestam
Torsten Nobling
Ulf Nielsen
Ulf Sandström

OMSLAG
Leif H Holmgren
Från artikeln LLB 2016

RED. ASS.
Stefan Andersson

Svensk Teaterteknisk Förening
STTF är svenska sektionen av OISTAT (International Organization of Scenographers, Theatre Architects and Technicians)

STTF
Box 45003
104 30 Stockholm
Postgiro 51288-9

Medlemskap & Prenumeration:
Vanlig Medlem: 400kr
Stud/pensionär: 100kr
Företag: 1000kr
I detta ingår 2 nr av Proscen, och tillgång till över 600 medlemmars tekniska kunnande. Märk inbetalningskortet med fullständigt namn och adress. Ange nytt medlemskap.

Medlemsfrågor
Erik Westerlund
erik.teater@gmail.com

proScen INNEHÅLL NR 2/3

LEDARE SID 2

BREV FRÅN REDAKTÖREN SID 4

NYHETER SID 6

PRESIDENTENS FOT SID 14
Original-titeln på artikeln är : Presidenten Sätter Ner Foten som är OISTAT-presidenten Louis Janssens memorandum 2016-06-30, översatt av Sunniva Thelestam med tilläggskommentarer.

KREATIVA DRAG SID 16
Johan Mansfeldt skriver under rubriken Kreativa drag om att måla smart med nya hjälpmedel - Appar för dig som vill jobba mer digitalt.

UTBILDNINGSSIDORNA SID 20
Har du koll på vad som händer i utbildningsfrågor kring teaterteknik och ljus? Anders Larsson har massor av nyheter...

THEATRE 2016 SID 24
Torsten Nobling rapporterar från Theatre 2016, en konferens kring utvecklingen av teaterbranschens framtid.

LLB 2016 SID 27
Leif Holmgren rapporterar från LLB 2016, foton Leif Holmgren.

LJUSSÄTTARE-FÖRENINGEN SID 28
Har du glädje av aktiviteter inom SLF, Svenska Ljussättareföreningen?

LÄRA GENOM GÖRA SID 32
Anna Wemmert berättar om att lära genom att göra som en väg in på olika scener.

BAROQUE MACHINERY SID 34
Chris Van Goethem shares the ergonomics of Baroque machinery.

OISTAT MEETING SID 40
An article about the OISTAT Research meeting in Stockholm June 11-13 in Stockholm by Bruno Forment, Chair of the OISTAT research commity who with this meeting left his chair.

SÄKERHET SID 42
Ulf Nielsen upplyser under rubriken ”Säkerhet” vad som är på gång från olika myndigheter kring nya regelverk.

MASKINDIREKTIVET SID 43
Torsten Nobling presenterar Maskindirektivet.

LJUSARKIVET SID 44
På bästa möjliga sätt guidar oss Kristofer Röhr genom minnenas kavalkader alldeles nyss.

ANNONSÖRER
Bright, sid 9
Anderson & Co/Okero, sid 10
Ilmonte, sid 12
Intersonic, sid 48
Okero, sid 8
Priebe, sid 17
Primetime, sid 7,11,13
Stage & EventLight, sid 11
Wirén, sid 3

Redaktionellt material
Skickas/mailas till Redaktör (se sid 4). Proscen tar inget ansvar för inskickat material. Skall förses med adresserat returkuvert. Artiklar från ProScen får endast kopieras eller återges i oavkortat skick och med angivande av källan efter medgivande av redaktionen. Proscen förbehåller sig rätten att korta ner och redigera texter efter behov, korrektur utgår endast på specifik begäran.

Vad händer i branschen?

NYHETER

Nyheter är sidorna där all sorts information dyker upp, oftast kring produkter men även om förändringar i företag, mässor eller seminarier. Du skickar dina nyheter och notiser till redaktören via www.sttf.se.

STTF/SLF – EVENT 16/17

Svensk Teaterteknisk Förening och Svenska Ljussättarföreningen erbjuder TEMA-/SEMINARIEDAGAR för sina medlemmar och andra under hösten 2016 och under 2017.

För medlemmar är mötena gratis och för icke medlemmar kostar det 200:-/tillfälle.

För att anmäla dig eller för att få inbjudan och direktinformation om varje event, mailar du till info@sttf.se

Tema: FANTOMEN PÅ OPERAN på Cirkus fredagen den 2 dec 2016 kl. 16:30-18:30 (samling framför Cirkus).

Följ med på ett unikt besök bakom scenen och se de tekniska lösningarna och effekterna. Teknikerna guidar oss backstage.
Anmälan senast 28/11.

Tema: AUTOMATION: tisdagen den 6 dec 2016 kl. 13-16

Scentekniken och scenografierna blir mer och mer automatiserade. Vilka möjligheter och utmaningar har vi i framtiden?
Värd: VISUAL ACT.
Anmälan senast 1/12

Tema: DIGITAL DESIGN (våren 2017)

En dags workshop.
Värd BARCO

Tema: AKUSTIK (våren 2017)

STTF besöker nya musikhögskolan. En guidning bland de scen- och ljudtekniska installationerna.
Värd: BRIGHT

Tema: STYRSYSTEM och NÄTVERK (under 2017)

Tema: KOSTYM/MASK/SCENOGRAFI (under 2017)

Tema: SPECIALEFFEKTER

Värd: SPECIAL EFFECTS (under 2017)
STUDIERESA till London Backstageturer och föreställningar (torsdag-söndag april 2017)

HAR DU NOTISER?

Skicka dina notiser om saker som händer i branschen, produktnyheter och observationer som inte känns som artiklar.
proscen@sttf.se

OISTAT

OISTATS ÅRSRAPPORT 2015

2015 var ett år fyllt av vackra minnen och häftiga events inom OISTATfamiljen. Vi har tillbringat härliga tider med kära kolleger, medlemmar och vänner på möten, workshops och konferenser.

Några av höjdpunkterna var att få begå vår första OISTATdag på Pragquadriennalen (PQ), den nionde arkitekturtävlingen i Berlin, ceremonin där vi undertecknade avtalet som behåller Högkvarteret i Taiwan till 2020 och den internationella utställningen ”Kostym vid sekelskiftet 1990-2015” som ägde rum på A.A. Bachrushins Statliga Centrala Teatermuseum (BSCT) i Moskva.

Vi blev upprymda av att återse många bekanta ansikten i Sydafrika, Sverige, Tyskland, Tjeckien, Ryssland, Taiwan och Serbien.

Till yttermera visso blev Markéta Fantová, ordförande för OISTATs kommission för Performance Design, vald till ny konstnärlig ledare för den fjortonde årgången av PQ, 2019. Vi tror att det kommer att bli stor succé under ledning av Markéta Fantová och hennes team.

Omfattningen av OISTATmedlemskapet fortsätter att växa. Vi har välkomnat nya Associate Members i Golden Sea Professional Equipment Ltd. (Kina) och Guildhall School of Music and Drama (UK) samt de individuella medlemmarna

Aaron Abulafia (Nederländerna), Chrisi Karvonides-Dushenko (USA) och Evangelia Lila Karakosta (Grekland).

OISTAT ser ett värde i att koppla samman människor och i tanken att föra dem närmare varandra. I vår organisation möjliggörs samarbete mellan människor från olika platser och yrkesområden tack vare medlemmar överallt i världen.

Vi hänger oss åt att tillhandahålla en plattform som ger folk inom teater och Performing Arts fler möjligheter att interagera och kommunicera och vi kommer att göra vårt bästa för uppnå detta år 2016. Tack för att du stöder OISTAT. Jag ser fram emot att träffa er alla under året!

Louis Janssen
President
OISTAT

Chimp 300

Chimp 300 har kapacitet för 300 armaturer, 4 universum och 10 000 minnen, en inbyggd 22” full HD touchscreen och möjlighet att koppla in ytterligare en skärm.

Chimp 100 har kapacitet för 100 armaturer, 2 universum, 5 000 minnen och möjlighet att ansluta två touchskärmar.

Chimp 300 = 51 700 SEK ex moms
Chimp 100 = 36 100 SEK ex moms

Teaterteknik
08-640 92 90
info@teaterteknik.se

Medlem?

Med din medlemsavgift betald, kan du väl skicka dina uppgifter till mig, så lägger jag in dem i datorn och fixar till ett snyggt medlemskort.

Skicka uppgifter till:
leif.h.holmgren@telia.com
så kommer det ett kort med posten.

Ljudnivå

10eazy är en professionell ljudnivåmätare som ser till att du har koll på ljudnivåer och kan svara upp mot Socialstyrelsens och Arbetsmiljöverkets krav på redovisning av loggfiler. Mätresultaten loggas kontinuerligt. Mätningarna sparas och kan fjärravläsas i realtid via webben. Man kan ställa in att mätresultatet mailas automatiskt efter avslutad session.

VAD SÄGER LAGEN?

Du som är verksamhetsutövare har ansvar för att själv kontrollera din verksamhet enligt 26 kap 19 § miljöbalken. Detta krav på så kallad egenkontroll gäller så snart du gör något som kan innebära en olägenhet eller skada på människors hälsa.

1. Maximalt ljud LAFmax 115 dB
2. Ekvivalent ljud LAeqT 100 dB

Riktvärden för lokaler och platser dit både barn och vuxna har tillträde

1. Maximalt ljud LAFmax 110 dB
2. Ekvivalent ljud LAeqT 097 dB

10eazy Klass 1, 19.550 SEK ex
10eazy Klass 2, 16.550 SEK ex

Arva Trading AB
08-4705810
040-432390
info@arva.se
www.arva.se

Fast Ljud

De nya point source-högtalarna 24S och 24S-D samt subbasen 21S-SUB är tänkta för fasta installationer i till exempel nattklubbar, live-arenor, kyrkor och idrottsarenor.

24S och 24S-D har två dipol-kopplade 12” LF drivers och en hornladdad 1,4” kompressionsdriver. Högtalarna skiljer sig bara i horisontell spridning, med 75°x45° respektive 110°x45° (HxV). HF-hornet är är vridbart, vilket innebär att 24S/24S-D kan monteras antingen vertikalt eller horisontellt.

De levererar en konstant kontrollerad spridning ner till ca 500 Hz. Resultatet är en kraftfull “single box”-lösning som undviker överföring av energi i efterklangsfältet och ger större ljudtryck före återkoppling när du arbetar med öppna mikrofoner. Med ett frekvensomfång som sträcker sig från 55 Hz till 18 kHz, är 24S och 24S-D en allt-i-ett-lösning för “full range”-applikationer.

24S Full range för fast installation, spridning 75°x45° (VxH) ca 37.200 kr ex

24S-D Full range för fast installation, spridning 110°x45° (VxH) ca 37.200 kr ex

21S-SUB Subbas, 21” basreflex, för fast installation 36.100 kr ex

Arva Trading AB
08-4705810
040-432390
info@arva.se
www.arva.s

bright

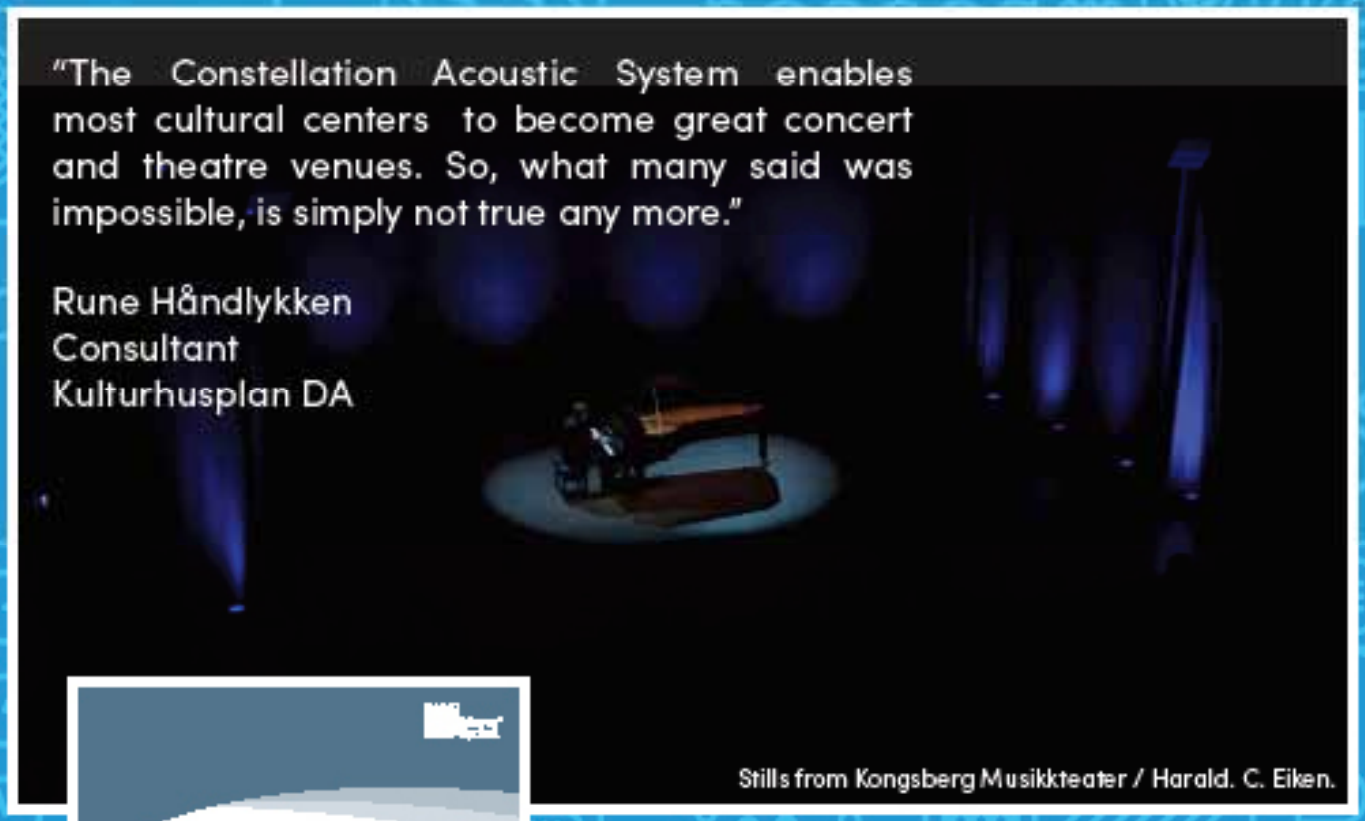

Installing For

ACOUSTIC SYSTEMS
SOUND
LIGHTS
STAGE
SETS
AV & MULTIMEDIA

THEATRES
CONCERT HALLS
CULTURAL CENTRES
CLUB VENUES
MUSEUMS

ENABLING EXCEPTIONAL EXPERIENCES

solutions by: www.brightgroup.com

bright installations

LLB-cert

Ulf Sandström presenterade på LLB-mässan LLB-certifieringen inom ljud, ljus och bild med målet att lyfta fram de specifika frågor som är av intresse i vårt område. LLB-certifieringen gör det möjligt för installatörer att få ett verifikat på sina kunskaper och erfarenheter som de kan visa beställare av deras tjänster. Mer info kommer. Foto Anders Larsson.

Bullen Awards

På LLB-mässan delades för första gången Bullen Awards ut till de i branschen som bäst för hans arv vidare. Bullen Lifetime Achievment Award gick till Björn Lehnberg (till höger) och Bullen Visionary Award till Eric Holmberg (till vänster). Med i bild från vänster är Bullens fru Saskia Lagerbielke och längst till höger Bullens syster, formgivare Erika Lagerbielke som också designat det vackra priset i glas. Tack till alla involverade. Bullen är saknad. Foto Anders Larsson.

Scenografiböcker

THE POWER OF THE THEATRICAL IMAGE
(Notis av Sunniva Thelestam)

Peter de Kimpe har nyligen gått i pension och har skrivit boken som en avskedsgåva till sin institution och sina elever.

11 koncept, 11 scenografer, 11 författare. Tankar kring Cool, framåtrörelse, ljus, samarbetande, vibrerande, inspirerad, ständig nyuppfinning, fräsch, äventyrlig, spontan, innovativ.
På dessa stimuli bad redaktören scenograferna/författarna reagera med sina associationer. Resultatet blev en bok som visar ”Den teatrala bildens kraft”.

Boken kan beställas via www.ahk.nl eller info.scenografie@ahk.nl för 20€.

SCENOGRAFISKA BILDER I FANTASTISK BOK
(Notis av Anna Wemmert Clausen)

I juni kom det, till min stora glädje, ut en fantastisk scenografi-bilder-bok. Insikten om att den oefterhärmlige och högst unike scenografen Sören Brunes nu är borta har väl drabbat oss alla, och då är det extra gläd-jande att flera av hans senaste scenografier finns att se i denhär boken, som är ett tidsdokument av 5 scenografers arbete där alla tar lika stor plats och tittaren/läsaren själv väljer och vrakar och inget står skrivet, det finns bara ett register på slutet där det framgår vilken scenograf, vilken teater, vilken uppsättning och vem fotografen är.

Bilderna väller och forsar ut ur boken och gjorde mig alldeles upprymd.

Ett fantastiskt initiativ av konstnärerna själva! Tack för det!

Boken heter ”2011-2014 Sören Brunes Ulla Kassius Karin Lind Fridjon Rafnsson Magdalena Åberg”.

Kan beställas av scenogorméerna via fiffis12@hotmail.com

Tråden jag ärvde

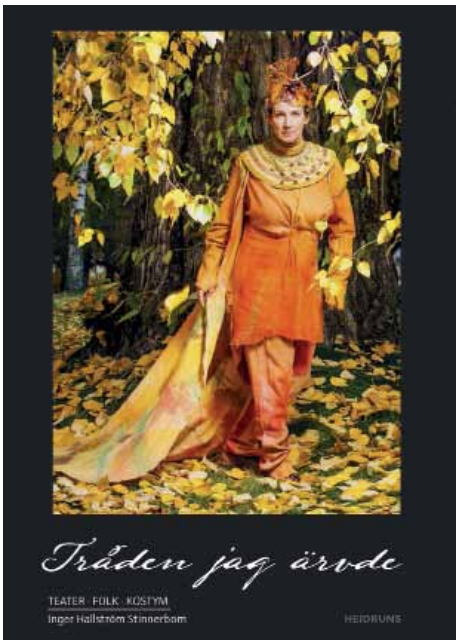

Denna bok presenterar ett axplock av Inger Hallström Stinnerboms teaterkostymer.

Inger är skräddardottern som blev teaterkostymör, med Västanå Teater i Värmland som hemvist.

Namnet Hallström leder tillbaka till Hallströms skrädderi på Vitsandsvägen i Torsby, där hennes far Einar ingick i andra generationens skräddare. Det är fint att tänka hur hon utvecklat vardagens grå gabardin till gnistrande och konstfulla kreationer för Västanå Teater.

Hon har fört in hantverket i konstens förtrollade värld och samtidigt gett kvinnligt skapande en central plats i ett större sammanhang.

BOKEN KAN BESTÄLLAS HOS
inger.stinnerbom@telia.com
för 295;- + porto.

Micadapt

DPA Microphones kompletterar tillbehören till d:dicate™ Microphone Series med tillbehör så att du enkelt kan använda d:dicate™-mikrofonerna med trådlösa system.

Arva Trading AB
08-4705810
040-432390
info@arva.se
www.arva.se

Rönninge Show Chorus Nacka

I månadsskiftet september/oktober VM-laddade 150 glittrande guldmedaljöser i Rönninge Show Chorus i Nacka Aula för att försvara sitt guld från 2013 i Honolulu. Här gavs ett smakprov på deras Semi- och Finalpaket inför 2 utsålda hus med jublande, stampande publik.

Rönninge Show Chorus är en kvinnlig kör som tävlar i barbershop. Sedan 2014 är kören regerande världsmästare med titeln “2014 International Chorus Champions, Sweet Adelines International”. Rönninge Show Chorus har också vunnit den högsta internationella mästerskapspoängen hittills.

Kören leds av Anna Alving och Britt-Heléne Bonnedahl och har över 155 aktiva medlemmar i åldrarna 18-80 år. De sjunger fyrstämmig körmusik i barbershopstil men har även en bred körrepertoar som framförs vid konserter som t ex Stjärnjul, i år som tidigare år finns ett antal gästartister, företagsspelningar och andra events. Rönninge Show Chorus bildades 1983 i Rönninge, Sverige, och har utbildat och utvecklat sångare sedan dess, både i Sverige och internationellt. Semifinalen går av stapeln den 20 oktober i MGM:s studios.

Jag har haft glädjen att hjälpa till med ljussättningar från det första genrepet som skedde i Teater 1, Riksteatern. Den gången var det en totalupplevelse med Jump 4 Joy, Cirkusgymnasiet och kören. Detta skedde samma höst som 11 september 2001. Det innebar att kören det året endast var runt 60 personer som reste. Åren därefter har alla föreställningar skett i Nacka Aula i princip vart tredje år.

Nacka Aula är en fantastisk lokal med en väldigt fin akustik. Aulan har tyvärr stannat upp i utveckling från 70-talet. Ljusbordet, Strand 24/2, de dammiga strålkastarna tillhör den tidsepoken. Någon gång på 80-talet har ett motordrivet illa placerat rå installerats.

Inför varje år som jag ska jobba där, mailar jag Nacka och frågar är lingången revisionsbesiktad? Svar nej, vi hinner inte, tre månader innan. Jag ringer Dick Granberg och förvarnar. Återkommer till Nacka, meddelar, ring Dick Granberg! I mycket god tid hade vännen Dick varit där.

Högt uppe i salongstaket finns en brygga med 10 profiler som knappt når ned till scenen, hur man kommer dit är ännu en gåta, samt att vertikala rör på sidoväggarna med tre ännu dammigare lampor hänger på vardera sidan. Jag klänger på stege 6 meter upp, kompletterar med ytterligare 4 lampor. Genrepet kan börja!

Eftersom Ingrid, min hustru, varit med kören i mer än 20 år, var också president för kören under några år, så har jag följt med kören till New Orleans, Indianapolis, Long Beach och Hawaii. Fantastiska ögonblick i superstora sportarenor.

Erik Westerlund

PS Kören sopade banan med de 47 körerna och blev åter världens bästa kvinnliga barbershopkör DS

LOUIS JANSSEN/SUNNIVA THELESTAM

PRESIDENTENS FOT

Original-titeln på artikeln är : Presidenten Sätter Ner Foten som är OISTAT-presidenten Louis Janssens memorandum 2016-06-30, översatt av Sunniva Thelestam med tilläggs-kommentarer.

OISTATs Executive Committee och Governing Board har utvärderat OISTATs organisation.

Efter omsorgsfull utvärdering och noggrann genomgång av vår organisation står det klart att det finns strukturella och organisatoriska angelägenheter som måste åtgärdas.

Vissa frågor är komplexa och har ingen enskild och enkel lösning. Medlemmarna i EC och GB har ägnat åtskilligt med tid åt att jämföra flera olika idéer med kort- och långsiktiga konsekvenser av diverse möjliga lösningar. Vårt slutliga beslut har fattats med uppriktig avsikt att stöda OISTAT som organisation; dess målsättning och vision.

Strukturella och organisatoriska frågor som diskuterats:

- Problem gällande styrning och allmän verkställighet inom kommissioner som i sig innehåller arbetsgrupper (Working Groups).

- Otydliga kommunikationsstrukturer inom kommissioner som möjliggör dubbla medlemskap genom olika arbetsgrupper.

- Problem gällande kommunikation mellan kommissionsordförande, ledarna för arbetsgrupperna och dessas medlemmar. Working Groups har en egen dynamik, som förvisso ligger i linje med karaktären hos arbetsgrupperna, men kommunikation, aktiviteter och dynamik måste delges varje kommissions ordförande och OISTATs huvudkontor. I detta avseende hardet förekommit ett stort antal frågor och problem.

- Frågan om ansvarighet hos kommissionsordförande och ledare för Working Groups. Arbetsgrupper fungerar som små kommissioner, men utan aktiv samverkan med EC/GB.

- Arbetsgruppernas ursprungliga uppdrag, så som de framställs i stadgarna, stämmer inte längre med dagens situation. Detta av olika orsaker som ofta sammanhänger med arbetsgruppernas framväxt och utveckling. Grupperna har behov att förstärka särarten inom ett område av Performance Design och/eller begär efter kontinuitet mellan projekten. Sådan utveckling är i sig positiv. Emellertid tappar man här bort det ursprungliga målet att skapa kommissioner som samarbetsplattformar.

Somligt av detta är växtvärk och resultat av positiv utveckling, somligt kommer av att organisationen bygger på frivillighet. Somligt är dessutom efterdyningar av tidigare organisationsförändringar. Vi har nu kommit till en punkt där EC finner nödvändigt att strama upp kommissionernas åtaganden till att stämma med OISTATs ursprungliga stadgar.

Detta för att behålla hanterligheten hos organisationen och förhindra möjlig kollaps inom delar av dess struktur.

En av centralpunkterna och nyckelproblemet är att fokus hos arbetsgrupperna långsamt har vridits bort från det ursprungliga ändamålet, som man kan utläsa ur stadgarna.

Alla Working Groups skulle ursprungligen vara projektbaserade.

”EC kan utse arbetsgrupper för särskilda ändamål” (Stadgarnas Art. XI, del 12.)

”Varje kommission ansvarar för att bestämma om Kommissionens arbete och att förverkliga de uppsatta målen. Den kan bilda arbetsgrupper för specialändamål” (Stadgarna, Artikel XIV, del 6.)

Exekutivkommittén har därför beslutat upplösa alla Working Groups, hålla medlemskapet inom kommissionen samt sätta igång processen med att återuppbygga och återskapa kommissionen som samarbetsplattform. Vi finner det nödvändigt med detta steg. Återuppbyggnadsprocessen är dubbelsidig. Den ska inkludera både EC/GB och medlemskap i en Kommission.

Viktigt är att inse att det är nödvändigt att uppfylla OISTATs generella regelverk, varje kommissions särskilda behov liksom behoven hos medlemmar vars identitet finns inom en specifik gren av formgivning.

Lösningar gällande organisation och struktur:

A) Förslag och etablering av nya Working Groups:

- Arbetsgrupper kan endast grundas på projektbas, icke på yrke.

- De måste understödjas av en eller flera Kommissioner och godkännas av EC

- När projektet avslutas upplöses arbetsgruppen automatiskt.

- Kommissioner som inkluderar flera yrken måste respektera och framhäva samtliga samt tillse att alla blir representerade i Performance Design Commission (t.ex. ljus, ljud, kostym, scenisk och spatial design).

B) Att föreslå och skapa nya Kommissioner:

- Varje yrkesgrupp inom en kommission (t.ex. designers inom ljus, ljud, kostym, scen och rum) som aktivt anordnat möten och events kontinuerligt under en period av 5 år eller mer och som har minst 10 medlemmar har lov att anhålla om att få kommissionsstatus hos Exekutivkommittén.

Louis Janssen
Ordförande

KOMMENTAR AV SUNNIVA THELESTAM

Den akuta anledningen till The Governing Boards åtgärd är att situationen inom Scenografikommissionen (SC) närmar sig punkten för möjlig kollaps. Nyckelproblemet som anges är SCs hittills etablerade ljus-, ljud- och framför allt kostym-arbetsgruppers strävan efter självständighet.

Det antyds dock att skeendet skall ses mot en fond av organisationsförändringar som genomförts parallellt under senare tid. Konstitutionella förändringar som samtliga pekar mot och avser att möjliggöra inrättandet av Individuellt medlemskap inom OISTAT överlag.

OISTAT (Organisation International des Scénographes, Techniciens et Architectes de Théatre) är ursprungligen skapad som en samarbetsplattform för Nationella Center världen över.

Sambandet mellan lokalt center (läs Sttf) och OISTAT upprätthålls genom kommissioner inom sex områden: 1. Scenografi (omdöpt till Performance Design), 2. Teaterarkitektur, 3. Teknik, 4. Utbildning, 5. Publikation & Kommunikation, och 6. Historia & Teori (Omdöpt till Research).

Varje Center har en röst i Kongressen. Varje Center har både rättighet och skyldighet att upprätthålla de sex kommissionerna genom att hålla kommissionärer som var och en har en röst i respektive kommission. Kommissionärerna är personligen förtroendevalda och arbetar idéellt och tills vidare.
En kommissionär arbetar per definition på uppdrag, för annans räkning och i eget namn.

Första Working Group (kostym) sjösattes 1999 i avsikt att möjliggöra deras medverkan i scenografernas stora utställningar, först på Pragquadriennalen och sedemera även på World Stage Design, som då ännu låg på planeringsstadiet.

Under de senaste 6 åren har kostymarbetsgruppen tillåtits dominera scenografikommissionen så till den milda grad att full anarki utbrutit. Efter att självsvåldigt ha ändrat vårt namn till Performance Design Commission antog man för egen del namnet Costume Design Group och rekryterade på egen hand 347 medlemmar vilka av förra ledaren för Scenografikommissionen gavs full rösträtt inom scenografikommissionen. Därmed devalverades de 22 officiella delegaternas inflytande. Genom denna manipulation tvingar man in individuell rösträtt i ett representativt sammanhang istället för att varje lands kommissionär har en röst, såsom stadgarna föreskriver.

Louis Janssens ukas synes vilja backa bandet och genom att upplösa alla arbetsgrupper återställa kommissionernas primas. Samtidigt har man emellertid – på det nyligen timade mötet i Sevilla – föreslagit att The Working Groups återupprättas, men numera ska benämnas Sub-Commissions, alltså under de egentliga Kommissionerna, och att de skall utse sina egna ordföranden. Hur är det möjligt att Individer som inte representerar något annat än sig själva kan erhålla kommissionär status? Beslut om detta samt den gamla namnfrågan om Scenografi och/eller Performance Design ska tas på kongressen i Taiwan 2017. Namnändringen Sub-Commission ändrar i själva verket ingenting. Om The Working Groups permanentas inom kommissionen är både scenografikommissionärer och deras respektive Center permanent överkörda.

Det har varit mycket starka krafter i rörelse inom organisationen som ”egentligen” strävar efter att upplösa systemet med representation genom nationella center och istället tillåta obegränsat individuellt medlemskap. Om detta förverkligas kommer OISTAT bara att bli en underavdelning till USITT eftersom amerikanarna ju äro så många. Poängen med OISTATs demokratiska organisation är just att varje land har en röst och att arbetet till stor del sker inom de nationella centren. Detta system står alltså – pga det amerikanska trycket - inför a possible collapse. Vad bör alltså göras?

Det är oerhört viktigt att kunna hålla isär de olika divisionerna och valörerna inom organisationen och inte röra ihop individuell och kollektiv kultur och status som nu varit fallet. Det individuella medlemskapet har sin givna förankring i de lokala medlemsorganisationerna där det huvudsakliga arbetet sker. Från denna plattform kan de olika projekten bäst förverkligas. Scenografikommissionärerna vill återgå till den ursprungliga formen och därifrån succesivt bygga bättre och stabilare underlag för projektarbetsgrupperna att utvecklas..

Sunniva Thelestam
Sveriges scenografikommissionär i OISTAT sedan 1997.

Sunniva Thelestam

JOHAN MANSFELDT

KREATIVA DRAG

Johan Mansfeldt skriver under rubriken Kreativa drag om att måla smart med nya hjälpmedel - Appar för dig som vill jobba mer digitalt.

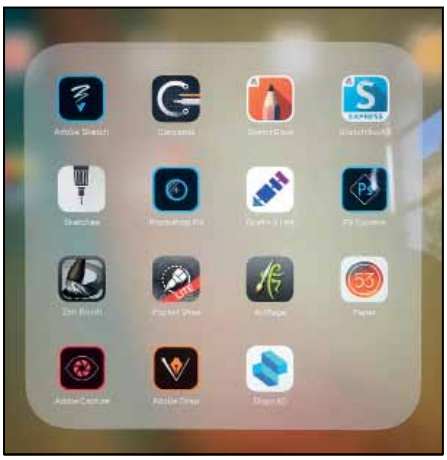

Digitala bilder är vi vana vid att de skapas med hjälp av en dator. Bilden kan målas som vanligt med hjälp av en penna mot ett digitaliseringsbord eller med en enkel mus, byggas upp av vektorer eller i 3D och ”framkalla bilden” vid rendering. Vissa bilder kan även skapas helt av datorn baserat på färdiga parametrar som ska skapa effekter. Ursprunget till bilden kan vara inskannade analoga teckningar eller fotografier.

När jag började prova på detta 1992 så var det fascinerande om än omständligt och inte särskilt intuitivt att skapa linjer och grafik på bildskärmen. De någorlunda kreativa verktygen krävde datorkraft som få kunde ha möjlighet att ha utanför utbildningsväsendet. Det var strax efter sekelskiftet som något började hända i bredare sammanhang då foto och filmproduktion hade ett helt digitalt produktionsflöde. I början av 2004 meddelade Kodak att man inte längre skulle producera kameror som använde fotografisk film, branschen följde efter.

Med datorns etablering i människans vardag har den börjat användas mer och mer inom konst/design/formgivning. I de flesta filmproduktioner idag är datorskapad 3D-grafik i den ena eller andra formen mer standard än undantag. I stort sett alla som arbetar professionellt med fotografering arbetar också i någon form med digital fotomanipulering för att kunna leverera så bra bilder som möjligt. Vektorgrafik är standard för alla logotyper och liknande grafisk design, och digitala målningar intar också en alltmer betydande roll i samhället.

Men. Det har länge varit frågan om att sitta med mus eller penna vid sidan av skärmen och sedan titta en bit vid sidan eller uppåt på skärmen för att se vad som faktiskt händer.

Det har länge varit svårt att känna igen känslan av att sitta med ett ritblock och låta bilderna komma fram ur pennan eller penseln.

Så. Innan vi går vidare så kan man inte sluta hylla det hantverk det innebär att kunna avgöra torktider och blandningar hos ett specifikt märke av akrylfärger, eller hur man vet hur resultatet blir när man strör saltflingor i den blöta akvarellfärgen för att skapa effekter i en yta. Även om detta nya inte är på riktigt RIKTIGT, så är digitalt måleri, designabete och kostymskissande en bra väg till att skapa bilder som man vill ha dem.

Nu är det 10 år sedan Apple presenterade iPhone, några år därefter iPad, och detta kom att trigga hela branschen till att tävla om att göra bra kompetenta telefoner och portabla pekdatorer. Utbudet är idag enormt och i vissa avseenden svåröverskådligt. När jag satt på min första smartphone och provade måleriappar så var det lite småttigt och svårt att få någon detalj med pekfingret. En enkel stylus, en slags penna som trycker på skärmen istället för pekfingret, gjorde upplevelsen och därmed också produktiviteten större.

För mig var det egentligen först i våras som det ramlade på plats, med en iPad Pro tillsammans med Apple Pencil. Äntligen kunde jag sitta med motsvarande ett A4-ritblock och skapa eller skissa. Elektroniken i pennan, vilken är kopplad mot ritplattan med hjälp av bluetooth-teknik, gör det möjligt att få mycket realistiska effekter som exempelvis en blyerts som lutas mot papperet och skapar skuggningar istället för linjer.

Upplevelsen när linjen föds vid pennan och styrs precis som man vill är nu mycket nära upplevelsen av papperet. Det jag ser som fördelen med att arbeta digitalt är att man kan arbeta vidare med delar och sammanfoga dessa på nya sätt, ändra och göra om, kopiera och skapa på nya sätt hela tiden, utan att plötsligt upptäcka som med traditionellt måleri att man blandat på med för mycket färg och bilden tappat sin lyster och blivit för mörk.

För att det ska fungera så behöver man appar som gör själva upplevelsen av skissande/ måleri, och det är dessa jag fokuserar på nedan, inte en målerikurs utan mer en översikt.

Användningsområden kan vara många, med tanke på att de flesta apparna tillåter att man tar in ett fotografi och utgår från i bakgrunden, kan man tänka sig att man målar ljus i en ljusdesign med scenbilden i bakgrunden, gör mask-, peruk-, och kostymskisser, osv.

Det finns förstås andra typer av pennor för så kallade surfplattor, och med andra operativsystem som Android och Microsoft, men då min miljö är iPad så är det den jag utgår från även om några av listade appar finns för de andra plattformarna också.

I en digital värld så finns naturligtvis många exempel i form av filmer tillgängliga, så sök gärna vidare på webben efter något som låter intressant för att se hur det fungerar mer konkret. Några av apparna kostar, men inte särskilt mycket.

PROCREATE

ProCreate innehåller ett diskret användargränssnitt med enkla reglage, som gör det möjligt att snabbt justera storleken på penseln/opaciteten allteftersom. Det sparar tid och fokuserar på vad du målar i stället för att bli distraherad av popup-menyer.

Liksom många av de andra iPad apparna för digitalt måleri här, är det enkelt att använda färgväljaren (med anpassningsbara färgrutor), lageralternativ, en snabb zoom, bra kladd och blandningsalternativ och vettig ångrafunktionalitet.

Tolv förinställda penslar inkluderat avancerad “penselmättnads-” och “blöthets-” inställning för ett mer realistiskt utseende. Dessutom finns det en inbyggd ”penseleditor” för att skapa anpassade penslar, som gör att man kan definiera penselform och pappersstruktur.

ProCreates kompetenta penslar förbättras ytterligare med rotation och vinkel; detta ger ytterligare dimensioner till penselbiblioteket på ca 128 penslar. En ny favorit.

CONCEPTS

Concepts grej är att kunna arbeta från skisser till detaljerade ritningar i en och samma app.

Concepts är visuellt tänkande; omformulerar modern teckning. Den kombinerar frihet och känslan av konstnärliga skisser med precision, tydlighet, och nyttan av CAD. Det är en smart skissbok, absolut. CAD-delen kan definitivt utvecklas.

Användare kan skapa vektorillustrationer och serier, göra prototyper, göra anteckningar, eller utforma en ny byggnad, allt från en iPad. Den har två ritlägen, Freehand och Precision samt intuitiva verktyg för illustration. Appens rena gränssnitt är tilltalande. Funktioner som märkning, verktyg och inställningar är lätt åtkomliga. Vad är mer oklart är vilka verktyg som är gratis, och vilka som inte är det.

I sin mest grundläggande version är Concepts ett bra verktyg för att skissa på fri hand och innehåller många av de funktioner som finns i andra appar för digitalt måleri. De fria funktionerna inkluderar flera verktyg (pennor, penslar, penna, markör), papperstyper, isometriska rutmönster, COPIC färgbibliotek och en oändlig duk med zoom och rotation. Mycket lovande.

ADOBE SKETCH

Man kunde kanske tro att Adobe skulle försöka återskapa hela Photoshop-paketet på iPad, men istället har Adobe fokuserat på plattformens styrkor för att ge ett kraftfullt verktyg för att just skissa och måla. Adobe Sketch har 14 verktyg, inklusive blyerts, bläckpenna och akvarellpenslar, med justerbara inställningar för storlek, färg, opacitet och blandning. Här skapar man punktuppbyggda, bitmappade bilder.

Man kan justera och ordna sina bilder, använda perspektiv- och stödraster i bakgrunden. Man kan

exportera sitt arbete till Illustrator CC eller Photoshop CC om man har ett Creative Cloud konto, men om man tänker sig använda Adobe Photoshop Sketch som en fristående applikation så behövs bara den grundläggande gratisversionen.

Det finns appar som Photoshop Fix för snabb bildredigering och PS Express för motsvarande och flera andra, men de kommenterar jag inte i övrigt här. Men möjligtvis att man kan nämna Adobe Capture som utifrån en bild skapar bibliotek med antingen former, mönster, färgkartor eller penslar.

ADOBE DRAW

Adobe Illustrator Draw är ett digitalt skissblock som gör att du kan uttrycka dig i vektorformat överallt. Appen har ett enkelt användargränssnitt, utformat för att snabbt skissa på idéer och koncept. Här skapar man vektoruppbyggda bilder.

Appen erbjuder en rad funktioner, bland annat enkla vektorbaserade ritverktyg med separata ritning och fotolager samt att kunna synkronisera till Adobes Creative Cloud . Via denna funktionen kan du också ladda ner Adobe Illustratorprojekt och arbeta med dem .

Med den senaste uppdateringen av appen kan du rita perfekta raka linjer och geometriska former, byta namn på lager, och använda former från Adobe Capture CC. Ett förbättrat perspektiviskt stödraster låter dig också arbeta mot ett perspektiviskt plan.

SKETCHES

Tayasui Sketches är en härligt enkel app för teckning och målande. Den har åtta pennor och penslar längs vänster sida, allt från blyerts och kol till tuschpenna och akvarellpensel, med ytterligare två i Pro-versionen.

Ett unikt gränssnitt med en touch av Zen: verktygen göms under tiden du ritar och minimala antalet knappar visas – allt för att ge en ren yta att rita på.

Var och en uppvisar sina respektive egenskaper briljant, vilket innebär att det är enkelt att välja en pensel och börja skissa. Även om penslarna är begränsade i termer av redigeringsmöjligheter, är de en fröjd att använda och i Pro-versionen ska du åtminstone kunna öka storleken och formen samt redigera blandning.

PAPER

Om du letar efter något att göra snabba skisser med utan krångel då är Paper från Fiftythree väl värt att kolla in.

Dess tydliga gränssnitt - utan menyrader eller knappar – reducerar skissupplevelsen till det allra nödvändigaste och förvandlar din iPad till ett urval av virtuella skissböcker, med sidor att tumma igenom för enkel visning. Avsedd uteslutande för liggande läge. Blandningsalternativet som en skål där man tonar två färger mot varandra är läckert!

AUTODESK SKETCHBOOK

Sketchbook från Autodesk är en av de mest populära apparna för digitalt måleri och design på en iPad. Ett digitalt program för digitala konstnärer. Som man kan förvänta sig från Autodesk har Sketch hela känslan av ett välmatat digitalt program på mycket hög nivå, men med en upplevelse avsedd för dem som vill skapa konst på en iPad.

Det finns ett brett utbud av digitala pennor, penslar, markörer och airbrush att välja mellan, alla nås via ett enkel men intuitivt gränssnitt som

låter en fästa verktygsfält på skärmen för enkel åtkomst .

Det är flexibelt och snabbt också, så att en kan arbeta med lager, genomskinlighet, anteckningar och avancerade blandningslägen. Sketchbook är integrerad mot digitala molntjänsten Dropbox och har möjligheten att importera och exportera Photoshopfiler, vilket gör att det är en idealisk digital designplattform för att arbeta med på resande fot.

Med en bra stylus, en digital penna, kan en driven digital designer utveckla en mängd olika sorters digitalt måleri, från snabba skisser till en mer engagerande, detaljerad och slutgiltig digital design.

Sketchbook Express var den tidigare gratisversionen men är nu bara lillebror då Sketchbook nyligen blivit gratis.

ART RAGE

Liksom PC och Mac-versionerna av ArtRage är även appen för digitalt måleri på iPad sprängfylld med alternativ. Det finns som vanligt en mängd olika inställningar för duk och pappersval, plus ett brett utbud av penslar, färghinkar, pennor, kritor, roller, färgtuber, palettkniv och pasteller.

I sin strävan efter realistisk målerikänsla på iPad kan du måla direkt eller använda en glob av färg med ett verktyg och smeta den runt med en annan. ArtRage har också en särskild akvarellpensel, som producerar slående effekter. När man väl bekantat sig med gränssnittet, är det lätt att ändra penselstorlekar, ta fram färgväljaren, arbeta med lager och blanda.

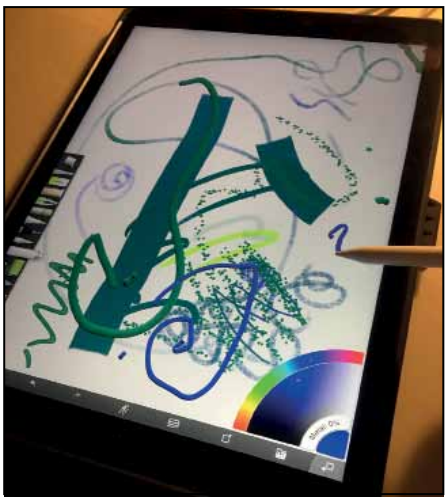

Tyvärr finns det viss eftersläpning vid flytt av objekt eller skalning i teckningen. Det tar glansen från vad som annars är en otroligt flexibel målningsapp.

ZEN BRUSH

Med Zen Brush från företaget PSofthouse görs penseldrag på iPad efterliknande känslan av traditionella japanska kalligrafipenslar.

Den är perfekt för kalligrafi - men den som gillar att måla med pensel bör verkligen titta på Zen Brush. Appen är minimalistisk när det gäller funktioner, vilket gör användandet mycket avslappnande.

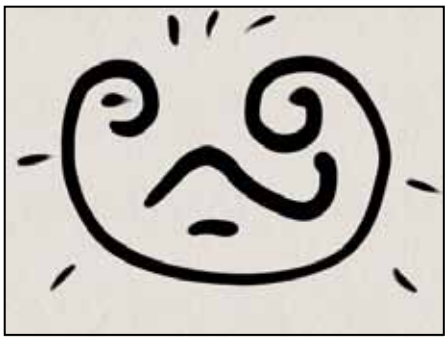

Så avslutningsvis en app som jag inte hunnit titta så mycket på ännu, men som jag tror kan komma att bli intressant.

SHAPR3D

Shapr3D lär vara en unik app för 3D CAD för att köras på en iPad Pro tillsammans med Apple pencil. Rita former, sedan omvandla dem.

Använd friformsverktyget, skissa på ytor, och avfasade kanter på några sekunder. Appen har särskilt skapats och utformats för iPad Pro. Det sägs ta mindre än 15 minuter att lära sig att använda appen.

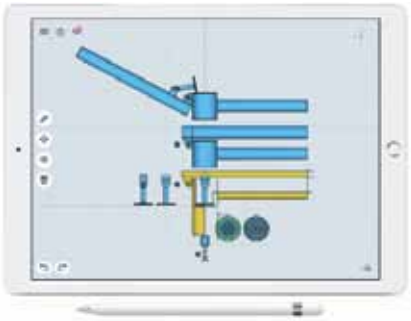

Shapr3D är kompatibel med CAD-program som Solidworks, AutoCAD, Fusion360, Rhino3D, CATIA, Inventor. Import kan ske från .STEP och .IGES filer, och export till .STEP, .IGES och STL som är förenliga med andra CAD-lösningar.

Bland annat 3D-printing, vilket kan vara ett kommande sätt att skapa delar till scenografimodellen.

Dessvärre kostar Pro-versionen ganska mycket och jag har inte någon uppfattning om hur långt man klarar sig på gratisversionen. Återstår att undersöka.

(OBS: Gränssnittsexempel och appsymboler från respektive leverantör i förekommande fall.)

Johan Mansfeldt
johan@mansfeldt.se

ANDERS LARSSON

UTBILDNINGSSIDORNA

Anders Larsson sitter i STTFs styrelse som utbildningsansvarig. Han har arbetat med utbildningsfrågor och undervisat sedan 1989, först på Dramatiska Institutet och nu på dess efterföljare Stockholms dramatiska högskola. Han tar löpande upp olika utbildningsfrågor i ProScen.

Foto Anders Larsson om inte annat anges

Hösten är nu långt framskriden och alla har återvänt till sina arbeten efter sommarens semesterveckor. Alla förutom de som har valt att börja studera eller som har återvänt till sina studier inom grundutbildning, högskole- eller universitetsstudier eller har lyckats komma in på vidare- eller kompetensutvecklingskurser.

Nu börjar vi även närma oss tiden då alla som går i nian ska börja planera för hur de ska gå vidare med sina gymnasiestudier, val som de måste göra tidigt i vår. Eftersom det här numret av ProScen kommer ut i mellanperioden innan dessa val ska vara genomförda kommer jag den här gången främst att ta upp några viktiga möten som kom till stånd sent i våras, lite vad som har hänt i det Erasmusprojekt som STTF deltar i samt lite kring det nya upplägg som ”Heta arbeten” utbildningen nu har.

I början av juni var den internationella studentutbyteskursen ”Building bridges” med studenter från universitet i Zürich, New York, Helsingfors och Stockholm förlagd till Stockholms dramatiska högskola. Vid tillfället besökte även teaterteknikerläraren Chris van Goethem från Belgien på besök i Stockholm och han fick då tillfälle att möta denna grupp om 25 studenter för att berätta om barockteaterns teaterteknik för dem.

MÅNGA UTLÄNDSKA STUDENTER PÅ BESÖK I STOCKHOLM

Under våren var Stockholm centrum för många internationella möten och projekt. En av de största av dessa var naturligtvis genomförandet av Eurovision Song Contest – ESC som drog en storpublik från Europa och en stor del av övriga världen. Ett annat som även det drog ett stort antal utländska deltagare var Ljud-Ljus och Bildmässan – LLB i Älvsjö.

Två av dessa grupper som förlade sitt besök till Stockholm i samband med dessa två stora internationella event var studenter från både USA och Tyskland vilka även passade på att besöka teaterteknikerstudenterna på Stockholms dramatiska högskola.

Den första av dessa två grupper som anlände till Stockholm var en grupp om åtta studenter från USA och Universitetet Washington – Lee i Virginia under ledning av professor Shawn Paul Evans. Detta var tredje gången som Shawn Paul Evans passade på att ta med en grupp studenter till Sverige för att låta dem lära känna svensk kultur i allmänhet och vår teatertradition i synnerhet.

Genom sin hustru har Shawn Paul Evans koppling till Sverige men även några av de studenter som följde med hade anledning att besöka Sverige med anledning av att de har äldre anfäder i släkten. Orsaken till att kursen har växt fram är dock inte främst för att återkoppla till eventuella tidigare släktband utan för att Washington – Lee universitetet genom denna resa har velat vidga och stärka de amerikanska student-

I början av maj besökte sammanlagt ett femtiotal studenter från dels Washington-Lee universitetet, Virginia, USA, och dels studenter från Beuth Hochschule für Technik, Berlin, Tyskland, StDH för att höra om hur Teaterteknikerutbildningen i Sverige är upplagd.

ernas kulturreferenser och begreppsvärld genom bland annat en rad teaterbesök i Stockholm, Uppsala och Göteborg.

En annan grupp som valde att resa till Stockholm i mitten av maj var lärare och studenter från utbildningen Beuth Hochschule für Technik i Berlin, Tyskland under ledning av professor Ralph Hillbrand. Detta var en betydligt större grupp studenter om hela 45 studenter och två lärare som jag fick äran att ta emot på Stockholms dramatiska högskola för såväl en guidad tur i skolans lokaler men även för att låta dem träffa studentgruppen från USA.

Motivet för den tyska utbildningen att söka sig till Sverige var snarlikt anledningen för den amerikanska, nämligen att ta del av tysk kultur och teatertradition vilket främst skedde genom att med buss först åka till Malmö och därefter till Norrköping och Stockholm för att på dessa platser ta del av teaterutbudet.

Strax före det var dags för alla att gå på semester var det dags att ta emot den sista gruppen av internationella studenter. Denna gång var det inom ramen för den internationella kursen Building bridges med studenter från New York, Zürich, Helsingfors och Sverige, inalles 25 studenter som innan detta tillfälle även hade träffats i Zürich och New York.

Vid detta tillfälle var även Chris van Goethem i Stockholm för att tillsammans med Anders Larsson presentera det konstnärliga forskningsprojektet ”Changement á vue” vilket även kom att presenteras för dessa 25 studenter från hela världen.

ARBETET MED ETTE-PROJEKTET GÅR VIDARE

Maj månad var mycket händelserik med utgångspunkt från utbildningsfrågor. Till exempel genomfördes under LLB i Älvsjö ett antal seminarier och utöver detta presenterade även Ulf Sandström som för LLB organisationen har utarbetat ett certifieringssystem för ljus-, ljud- och bildområdet, den typ av metod och frågebank gruppen har utarbetat för den kommande certifieringsprocessen.

I slutet av maj månad, den 24-25, var det sedan återigen dags för den grupp av organisationer som tillsammans med STTF deltar i det undersökande arbetet ETTE inom ramen för ett Erasmus-projekt.

Denna gång deltog representanter från Nederländerna, Belgien, Tyskland och Sverige i mötet och eftersom Ulf Sandström i dagarna hade presenterat sitt arbete kring LLB certifieringen blev han inbjuden för att berätta om detta även för ETTE gruppen. Intresset kring detta var mycket stort eftersom även ETTE projektet är i behov av att ta fram ett motsvarande system som kan vara användbart, inte bara för ett enskilt land utan för alla ingående länder i detta Europeiska projekt.

Efter två intensiva dagar i Stockholm, där siktet framförallt var inställt på att arbeta vidare med innehållet i ETTE projektets tio kapitel. Det

därpå utlysta mötet var förlagt till 2016 års DTHG möte i Bremen den 16-17 juni, där man i första hand informerade de närvarande DTHG-medlemmarna om ETTE projektet på samman sätt som vi gjorde förra året under LLB för intresserade och STTFs medlemmar.

Redan den 24-25 augusti var det så dags för nästa viktiga arbetsmöte och turen var nu ännu en gång kommen till STEPP att hålla i mötet vilket avhölls i Bryssel. I samband med detta möte konstaterades att det endast återstår ett knappt år innan projektet ska vara avslutat och att mycket arbete ännu återstår.

Såväl arbetsmoral som tilltro till det slutgiltiga resultatet är mycket högt, men alla vet även hur mycket arbete som återstår till det slutgiltiga resultatet. Under mötet satte man upp en mycket strikt och detaljerad arbetsplan för att det slutgiltiga resultatet ska bli så bra som möjligt.

Det återstår nu endast tre möten innan det slutgiltigt ska presenteras under Stage, Set, Scenografi i mitten av juni nästa år i Berlin. Nästa möte blir i Bonn i slutet av november och därefter i Amsterdam i början av januari samt i Stockholm i mitten av maj.

I utbildningsmomentet för heta arbeten certifikatet ingår ett övningsmoment att släcka brand i olja med en kolsyresläckare. Här genomför Anja Löfgren släckningen på Storstockholms brandförsvars övningsanläggning i Ågesta.

MOT- OCH MEDGÅNGAR INOM UTBILDNINGSOMRÅDET

Sent i våras blev det klart att K3 i Malmö inte kommer att starta någon ny utbildningsomgång av den teaterteknikutbildning de har bedrivit där under flera år. Den primära anledningen till detta sägs vara att de på grund av omstruktureringar av sina lokaler inte längre kommer att ha tillgång till den black box scen som de tidigare har använt i undervisningen.

Det är för närvarande oklart när och om de tänker återuppta denna utbildning och om det i så fall blir i en annan form och med en annan utbildningsplan än som den har sett ut fram till nu.

En annan motgång på utbildningsområdet för teatertekniker var att Yrkeshögskolemyndigheten – YhM inte beviljade den ansökan som hade skickats in för att starta en tvåårig YH utbildning för teater- och eventtekniker. Motiveringen till detta avslag angavs till att det inte av ansökan kunde påvisas att det råder en brist på tekniker, samt att det redan finns en teaterteknikerutbildning som ligger på högskolenivå.

Deras argumentation uppfattades av de organisationer som hade lämnat in ansökningarna som mycket märklig eftersom såväl Svensk scenkonst som Teaterförbundet tydligt hade redogjort för den stora pensionsavgång som är att vänta inom yrkeskåren teatertekniker.

Att utöver detta hänvisa återväxten av utbildade tekniker till en högskoleutbildning som endast har ett intag på cirka fem studenter vart annat år gjorde inte detta avslag mindre märkligt. För att råda bot på dessa missuppfattningar och felantaganden bjöd gruppen bakom Yh ansökningarna in Yh-myndigheten till en informationsdag där de systematiskt gick igenom personalsituationen inom branschen samt det rådande utbildningsläget. Enligt uppgift verkade Yh-myndigheten ha uppskattat de klargöranden som detta möte ledde till.

Stärkta av att både ha fått ge Yh-myndigheten en klar och riktig bild av läget samt efter att ha omarbetat vissa delar av utbildningsplanen lämnade en grupp från både Stockholm och Göteborg in varsin ny ansökan om Yh-utbildning för scen- och eventtekniker i början av september. Vi önskar dem mycket lycka till med denna ansökan eftersom det är av största vikt att vi får till ett till numerären större antal nyutbildade tekniker än den lilla skara som en enskild högskoleutbildning kan klara av att leverera.

DET NYA UTBILDNINGSÅRET HAR BÖRJAT

I slutet av augusti var det så dags för de fem studenter som hade kommit in på Stockholms dramatiska hög-

I slutet av augusti började fem studenter på Teaterteknikerutbildningen på Stockholms dramatiska högskola. Från vänster Alexander Svensson, Anja Löfgren, Anton Linder, Rikard Norén samt Theres Hansson.

skolas inriktning för teatertekniker att påbörja sina treåriga studier på skolan. Redan första dagen togs en gruppbild och de har här fått chansen att presentera sig i all korthet:

”Jag heter Theres Hansson, 26 år, och läser teaterteknik på Stockholms Dramatiska Högskola. Jag har mestadels arbetat med utomhusteater och ser mycket fram emot vad utbildningen har att ge mig i min framtida utveckling.”

”Anton Linder heter jag och kommer från västkustens verkliga pärla, Falkenberg. Det var också där mitt intresse för arbetet runt teater växte fram. Mina föräldrar driver en liten amatörteater där jag i ett tidigt skedde började hjälpa till med ljud och ljus.

Efter en tid hjälpte jag även andra amatörteatrar i närheten på min fritid. Men det tog många vuxna år innan jag insåg att man faktiskt kunde jobba på riktigt i den här branschen och att det fanns utbildningsmöjligheter! Att komma in på TT-linjen och kunna få en utbildning på högskolenivå var drömmen och jag är otroligt glad för chansen. ”

”Mitt namn är Anja, jag är en dalkulla som för 7 år sedan blev fängslad av Stockholms kulturliv. I augusti började min resa som student på StDH. Jag hoppas att dessa 3 givande år bara är en början och att jag kommer få chansen att bekanta mig med flera delar av teater-Sverige!”

”Jag heter Rikard Norén, 31 år. För närvarande är det ljusteknik som lockar mest med allt vad rörliga armaturer och ljusbord innebär. Jag ser dock fram emot att under utbildningen få dyka ner i scenteknik och rigging som är ett outforskat område för min del. Ses på scen!”

”Alexander Svensson heter jag och har varit aktiv inom musikal och teaterteknik sedan 2008 i uppsättningar genom vad som numera är känt som Ljudvågen. Välkända musikaler som Rent, Chess, Jesus Christ Super star och Cats är del av repertoaren som gjort sitt intryck i mitt yrkesliv. Senaste tillskott och upplevelser har varit praktik på Malmö live och deltagande i Malmö operas turné av My fair lady.”

NY UTBILDNINGSPLAN FÖR HETA ARBETEN

En av de första saker dessa studenter har fått bekanta sig med är olika former av säkerhetsfrågeställningar vilket ledde till att de bland annat under en dag deltog i den nya versionen av ”Heta arbeten-kurs” som i det här fallet var förlagt till Stor Stockholms brandförsvars utbildningsområde i Ågesta i utkanten av Stockholm.

Dagen inleddes med tre timmar brandteori och information kring heta arbeten och övergick till mer praktiskt inriktade brandövningar med brandsläckare och rökfyllda rum. Dagen avslutades med repetition av de tio olika säkerhetsregler som ligger till grund för hela säkerhetstänket i samband med heta arbeten.

Nytt för i år är att man sedan avslutar med on-line skrivning med ett tjugotal frågor och där de rätta svaren måste uppgå till minst 75 % för att man sedan ska få ut det certifikat som denna utbildning syftar till att ge. Bakom kravet på detta certifikat står försäkringsbranschen, men för lärare och den nya utbildningsplanen står den ideella organisationen Brandförsvarsföreningen som även håller i registret över alla som har utbildats och fått certifikat. Sedan drygt ett år har denna utbildning blivit nästan dubbelt så dyr och landar nu på ungefär 3000 kronor för en utbildningsdag. Jag misstänker att denna kostnadsökning har att göra med att den ideella organisationen har tvingats till så stor prisökning för att täcka sina ökade omkostnader. Samtidigt ska man vara medveten om att utbildningen på intet sätt är dyrare än vad man kan förvänta sig i dagens kostnadsläge för alla de som anordnar fristående kurser och utbildningar

Detta var allt för denna gång. Har ni tips eller förslag på vad som borde behandlas i detta sammanhang, är ni välkomna med era synpunkter.

Anders Larsson
anders.larsson@stdh.uniarts.se

TORSTEN NOBLING

THEATRE 2016

Torsten Nobling rapporterar från Theatre 2016, en konferens kring utvecklingen av teaterbranschens framtid.

I maj tidigare i år genomfördes en konferens arrangerad av Bon Culture. Det var den första sammankomsten i Englandssedan 2005 som samlade representanter från teaterbranschen för att analysera de senaste årens utveckling och för att diskutera den framtida utvecklingen.

Bon Culture är ett nytt tjänste/konsult företag som inriktar sig på att hjälpa kulturorganisationer för att utveckla deras konstnärliga och ekonomiska framtid.

Konferensen riktade sig till beslutfattare såsom teaterchefer, konstnärliga ledare, producenter, regissörer, teaterkonsulter och många andra som är med om att planera för branschens framtid. Fokus låg huvudsakligen på teater och event i England. Lite anmärkningsvärt jämfört med Svensk erfarenhet är att teaterbranschen benämns som en ”Industry”. Samtidigt visar det på att kultur också är en kommersiell aktivitet och bör hanteras som en sådan.

De två dagarna innefattade många livliga, passionerade och informativa diskussioner bland de 600 deltagarna. Problemområden som belystes var bl.a. teatrarnas möjligheter att hantera samhällets kärnfrågor, t.ex. den pågående flyktingvågen och alla människors lika rätt till tillgänglighet samtidigt som förutsättningarna försvåras till stor del beroende på de allt minskade ekonomiska ramarna.

Konferensen började med att alla deltagare samlades på Piccadilly Theatre för att hälsas välkomna.

Olika föreläsare återgav sin analys av teatrarnas aktuella situation, i Storbritannien. Bla.a. fick man reda på att teaterpubliken i England är större än fotbollspubliken, vilket kanske inte är den uppfattning man normalt har.

Under 2014 framfördes 5072 olika produktioner som tillsammans spelades 59 386 gånger på 274 teatrar och sågs av 33 121 360 åskådare. Intäkterna summerades till 1 030 861 384 pund, alltså betydligt mer än 10 miljarder svenska kronor. Mer statistik anger att antalet teaterproduktioner utgör ca. 70% av vad som produceras, opera är knappt 8% och övrigt är t.ex. installationer och konferenser. Anmärkningsvärt, men inte så förvånande, är att det är de 20 mest besökta produktionerna, läs musikaler, som drar in 87% av alla biljettintäkter. Genomsnittspriset för en biljett är knappt 400 SEK. Betydligt mer statistik redovisades vilken kan studeras mer detaljerat på Bon Cultures hemsida.
Temat för konferensen inleddes med uppropet ”Om teatern inte kan visa vägen för att arbeta tillsammans mer effektivt, vem kan då?

Efterföljande seminarier hade delats upp i olika sessioner (strands) och genomfördes som halvdagarsmöten på tre olika teatrar. Deltagare delades upp sig i tre grupper efter föranmält intresse.

Varje session inleddes med att några talare påstod något (provocation). I slutet av varje session förväntades att deltagarna skulle ta ställning till provokationen och föreslå hur man skulle förhålla sig till den framtida utvecklingen. Deltagarnas vilja att lyssna på olika föredragshållare och diskutera frågorna fungerade väldigt bra. Men att få dem att komma fram till en gemensam ståndpunkt fungerade inte alls.

Kul idé, men för dåligt förberedd för att kunna genomföras.

SESSION 1

I den första sessionen jag deltog i hävdades att alla teaterföreställningar borde göras tillgängliga för alla per-

soner med nedsatt hörsel och också för helt döva personer. En annan s.k. provokation gick ut på att alla teaterlokaler skulle byggas om till multi-scener för att kunna användas för mer varierande aktiviteter.

Lite intressantare inslag berättades av Yinke Ayinde, producent för Afrobeats musikal ”Olivia Tweet”. Namnet anspelar inte utan anledning på ”Oliver Twist”. Musikalen med mycket streetdance inslag lanserades och genomfördes delvis med hjälp av sociala medier vilket lockade till sig en helt ny publik. Det väckte deras intresse för att också besöka efterkommande föreställningar.

Flera förespråkade att teatrarna behövde lära sig att använda social medier och digitala systemen i allt högre grad för att inte riskera att stöta bort den yngre publiken. Även under andra sessioner framhävdes betydelsen av att utveckla metoder för att producera teater och för att marknadsföra sig. Bra förebilder ansågs finnas inom musikindustrin som har lyckats med att både upprätthålla och öka intresset bland yngre. Värdefullt att notera är också att integrationen av olika kulturer kontinuerligt varit en del av musikutvecklingen.

Andra frågor som för tillfället diskuteras mycket i England är hur handikappade kan få tillgång till föreställningar. Det gäller alla typer av handikapp, inte bara rullstolsbundna utan också döva och blinda samt personer med andra funktionsnedsättningar. För att framstå som en förebild var alla föreläsningar under konferensen simultantextade. Tre textrader ovanför föreläsarnas bilder beskrev simultant vad föreläsarna sa.

Insikten håller på att spridas så att samma frågor diskuteras också för hur aktörer med olika typer av handikapp kan få bättre möjligheter att arbeta. Det betonades hur viktigt det är att alla kan skapa nätverk för att på så sätt få nya jobb och utveckla sig i sitt yrke. En företeelse som säkerligen kommer att komma till Sverige i allt högre grad.

Intresset för att lära känna sin publik var det också flera föreläsare som

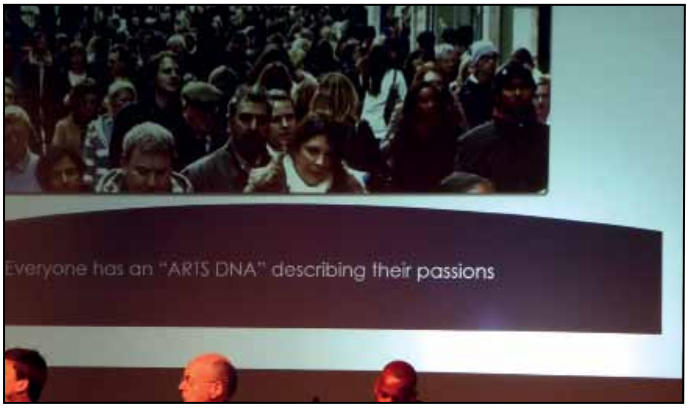

betonade.
En aspekt som förordades var att aktivera publiken i betydligt högre grad än att bara vara en passiv åskådare. Med hjälp av smartphones och annan digital teknik kan existerande en-vägs kommunikation framförd från scenen utvecklas till en interaktiv kommunikation där publiken medverkar genom att skicka meddelanden till aktörerna och där också delar av föreställningen distribueras via telefonerna.

Något som däremot inte föll många i smaken var att distribuera teaterföreställningar via film. De flesta värjde sig emot det med argumentet att den direkta kontakten mellan publik och aktörer skulle gå förlorad.

En annan, tydligen effektiv, metod att lära känna sin publik är att studera hur teaterbesökare beter sig i andra sammanhang än när de går på teater. Det finns i England företag som studerar vad människor intresserar sig för på sociala medier.

Data samkörs med personer som har köpt biljetter med sina kontokort. Genom att samla ihop data över vad som upptar deras vardag och vilka hobbys och andra intressen de har går det att skapa intresseprofiler över en bestämd teaters eller en vald produktions publik. Begreppet som användes för att beskriva profilen kallas för ”ART DNA” Metodens syfte är dels att lära sig förstå sin publik för att bli medveten om vad som gör att de går på teater. Det har visat sig att livsstilen som man vill tillhöra tills stor del ligger bakom beslutet att se en föreställning. Oro väcktes för att kunskapen också kan användas till allt för hög grad av anpassning till vad som spelas och vilka personer som tilldelas rollerna. Känt är ju att personer som har varit med i TV och på film drar till sig publik.

För att teatrar skall kunna överleva behöver de i betydligt högre grad ta upp aktuella problem var en uppfattning som återkom hos olika föreläsare.

Ett högaktuellt område är den pågående flyktingkrisen. En person som har initierat en insprirerande insats är Chris Sonnex, producent från Royal Court. Han var den som startade och drev igenom uppförandet av Good Chance Theatre i Calais.

Den ligger i flyktinglägret som kallas The Djungle. Han höll en väldigt engagerad och inspirerande föreläsning om hur arbetet genomfördes och vilket överväldigande deltagande arbetet fick från alla flyktingar.

Trots att de knappt hade mat för dagen arbetade de dygnet runt för att bygga upp ett kulturhustält. Projektet bidrog till att flyktingar från olika geografiska områden med olika etnisk bakgrund samarbetade och utvecklade nya relationer och förståelse för varandra.

Alister Smith, redaktör för teaterbranschens tidning i England ”The Stage” hade inlett konferensen med följande ord (fritt översatt).
”*En speciell egenhet som utmärker människor som arbetar inom teaterbranschen, vilken omfattar alla yrken inom scenkonst, är att alla verkar älska sitt arbete och får hålla på med det de vill. I många andra branscher ses arbetet inte som det man vill hålla på med.*

Det är något man inte ska ta för självklart. Människorna är teaterns största enskilda resurs och behöver uppmuntras för att upprätthålla den glädje det är att utföra sitt arbete.”

En fråga som avslutningsvis ställdes av Samuel West, regissör och skådespelare både inom film och teater, var

”En teater är inte dess konstnärliga ledarskap eller ens dess byggnad. Teatern är dess publik, desto större och mer varierad, desto mer levande. Det är inte så att teatern inte har försökt att förändra sig men, som också andra har sagt, så återspeglar konferensdeltagarna inte den demografiska befolkningsprofilen på samma sätt som teaterpubliken inte heller gör det. Varför?”

En fråga som kanske kommer att besvaras under de kommande åren.

För dig som vill se och läsa vad hela konferensen omfattade, gå in på

www.theatre2016.com

Torsten Nobling
torsten.nobling@aix.se

LEIF H HOLMGREN

LLB 2016

Leif Holmgren rapporterar från LLB 2016, foton Leif Holmgren.

Glaskonstnären Leif Ahrle med priserna

Redan efter ett år blev det en LLB igen. Detta kom sig av att LLB ville byta från ojämna till jämna årtal för mässan. Vilket innebär att nästa LLB kommer att gå av stapeln 2018.

Det var jag och Ulf Nielsen som byggde och skötte montern dagligen med hjälp av Anders Larsson och Anna Wemmert-Clausen. Det är trevligt att stå i montern och träffa intresserade människor och ge information om Sttf och vår medlemstidning Proscen. Det är även många medlemmar som hälsar på.

Att gå runt bland utställarna är alltid tillfredsställande. Man får reda på om de är nöjda med sina annonser och kanske får hjälpa till att reda ut några problem vad gäller utskicken av Proscen, vår viktiga medlemstidning. Vi skaffade nya kontakter vilkas visitkort lämnades vidare till vår redaktör, Ulf Sandström.

Just detta med personliga kontakter blev helt klart lättare under LLB 2016. Man hade lyssnat på idéer utifrån med påföljden att en ”Lounge”, med flera olika miljöer, byggdes upp alldeles intill STTF:s och LLB:s montrar.

En naturlig mötesplats för utställarna men även för mässbesökarna. I loungen kunde man få sig en lättare form av frukost. Under dagen fungerade loungen som en fikaplats för utställare och mässbesökare och efter

mässans stängning fanns det chans till lite After Work med lite gott att äta och dricka, dessutom var det underhållning av olika slag.

LLB delade ut det första av LLB Awards som gick till Andreas Ajje Wikström för LJUD till bl.a. Rapsody In Rock, Robert Wells delade ut priset. Priset för LJUS tillföll Fredrik Jönsson för Eurovision i Malmö 2013. Adde Granberg Fick priset för BILD med motivationen “Engagerande insatser för bildproduktion inom bl.a. sport.”

Jag var ofta i loungen och pratade med gäster och utställare, men oftast i vår monter alldeles bredvid. Tre dagar går alldeles för fort och helt plötsligt blev det slut! På tåget hem till Hälsingland snurrade tankarna och jag började redan då att se fram emot 2018 och nästa LLB-mässa.

Hoppas att jag platsar i montern då också.

Leif Holmgren
leif.h.holmgren@telia.com
070 – 870 70 61

ANDERS LARSSON

LJUSSÄTTAREFÖRENINGEN

Svenska Ljussättareföreningen (SLF) är sedan några år en samarbetsförening till STTF. Anders Larsson informerar här om vad som har hänt på senare tid. Du som har synpunkter är välkommen att hör av dig

Sommaren är för länge sedan över även om sommarvärmen har dröjt sig kvar ovanligt länge år. Höstsäsongens första premiärer är avklarade vilket bland annat har inkluderat ett antal musikaler, operaföreställningar samt inte minst Bergmanfestivalen på Dramaten, vilka alla har gett upplevelser såväl vad gäller föreställningarna som i många fall även de ljussättningar de har bjudit på.

I detta nummer blir det främst tillbakablickar på vad som hände under våren. Utöver detta blir det även en liten framåtblick vad som kommer att hända under våren.

Under Plasa 2016 i London var det ALDs arbetande sekreterare Ian Sunder som talade med föreningens medlemmar

HUR HÅLLER VI KONTAKTEN MELLAN YRKESVERKSAMMA?

En viktig anledning till att SLF bildades 1992 var att vi skulle öka möjligheten till möten och samtal mellan yrkesverksamma ljussättare såväl inom som utom landet. Genom åren har vi gjort vårt bästa för att skapa dessa möten t ex i form av den inbjudan till Yaron Abulafia som besökte Sverige förra hösten för att tala om sitt arbete som ljussättare.

Ett annat sätt är att besöka de mässor som arrangeras för ljusområdet. Lite längre fram blir det ett kortare referat från LLB 16 men det finns även andra internationella mässor som är av betydelse i det här sammanhanget.

Under ProLight and Sound i Frankfurt i våras fick jag kontakt med Patrizia de Masi ordförande i den Italienska ljussättarföreningen Associzione Italiana Lighting Designer – AILD. Hon föreslog under vårt möte att vi till nästa mässa i Frankfurt skulle försöka ordna så att officiella representanter från så många ljussättare- och teknikföreningar i Europa som möjligt kan mötas för att diskutera gemensamma och aktuella frågeställningar. Från svensk synvinkel är detta av stort intresse och vi gör redan det vi kan för att hålla kontakten med så många organisationer som möjligt.

Ett led i dessa kontakter över landsgränserna var även mitt möte med den engelska ljussättareföreningens – ALDs – representant Ian Sunders som jag träffade under Plasamässan i London i mitten av september. Under detta möte tog jag upp förslaget från Patrizia de Masi i AILD och av allt att döma är detta något som även ALD skulle vara intresserade av att uppnå. Om vi lyckas skapa detta årligt återkommande internationella mötesforum finns det många viktiga frågor att ta upp. Vad som ständigt är aktuellt hos oss alla är mötesaktiviteter och kompetensökande kurser och utbildningar. Utöver detta är det bra och viktigt att känna till olika länders arbetskulturer samt i tider av ökad

rörlighet av yrkesverksamma vilken arbetslagstiftning som gäller i olika länder. Listan på viktiga ämnen kan göras mycket längre men de angivna exemplen visar på saker som alltid är aktuella att ta upp.

Jag ser mycket fram mot att försöka till stånd denna typ av årligt återkommande möten mellan våra europeiska föreningar och hoppas kunna komma tillbaka med en rapport i vår över om vi lyckades med vår förutsatts att ordna detta möte.

Fördelen för alla besökare var att vi redan ett år efter förra mässan fick chans att på hemmaplan få mötas och se de senaste nyheterna utan att behöva åka till någon av mässorna utomlands.

För alla utställare var det dock en viss nackdel eftersom det är dyrt att delta i en mässa, och att redan efter ett år samla krafter och resurser på ännu en LLB-mässa är inte helt självklart möjligt för alla utställare.

För SLFs del innebar det även att vi fick chansen att anordna ytterligare några seminarier. Även denna gång var det Ulf Nielsen som höll samman såväl SLFs som STTFs seminarieaktiviteter och å SLFs vägnar vill jag här och nu tacka Ulf för hans insatser kring alla dessa möten.

Ulf Nielsen höll själv i ett seminarieprogram med rubriken ”Elsäkerhet för scen och event” under vilket han bl a återkopplade till de samtal som STTF och SLF har fört med Elsäkerhetsverket för att klargöra var gränserna går för vad teaterteknikern får utföra utan någon form av elbehörighet.

Ett annat seminarium var med Nicoline Refsing som under rubriken ”The Creative process behind big events” berättade om arbetet med att genomföra ESC 2015 när det genomfördes i Köpenhamn.

Men det tredje och kanske mest spektakulära seminariet hette ”The Illusion of Hologram” där presentatören var Paul Wood från firman Interesting Audio Visual Ltd från Buckinghamshire i England. Detta möte drog en rekordstor publik av såväl yrkesverksamma som redan var insatta i ämnet som de som just hade fått upp ögonen för detta mycket intressanta ämne.

Under de två timmar som publiken fick möta Paul Wood blev det såväl videoexempel på hans arbete som praktiska experiment som genomfördes i föreläsningssalen. Utöver detta gjorde Paul även sitt bästa att involvera publiken i såväl aktiva samtal sinsemellan som samtal med honom om olika former av lösningar på diverse intressanta problemställningar.

En liten kuriosa i sammanhanget var att radioprogrammet ”Stil” som sänds

Patrizia de Masi, ordförande i den Italienska ljussättareföreningen AILD träffar Anders Larsson

En stor grupp lyssnade till Paul Woods föredrag om hologram under LLB 16

MÅNGA VIKTIGA MÖTEN UNDER LLB 16

När LLB organisatörerna redan strax efter LLB15 lät meddela att man skulle genomföra nästa mässa redan året därpå – alltså under våren 2016 – var det många som höjde på ögonbrynen och undrade varför? Förklaringen visade sig ligga i att man ville byta så att mässan inföll på jämna årtal i stället för udda och därigenom undvika att ligga i fas med några andra viktiga ljusmässor som för närvarande går av stapeln på udda årtal.

på fredagar i Sveriges Radio P1 var där och gjorde en intervju med Paul Woods under hans seminarieförberedelser för att låta honom berätta om arbetet kring den modevisning Kate Moss genomförde för några år sedan i form av den peppars goast teknik som han har arbetat mycket med. Programmet sändes sedan tre dagar senare den 13 maj. Det gläder oss att ett så välrenomerat radioprogram som Stil kan bli inspirerade av seminarier som SLF anordnar.

Ett fjärde seminarium hade initierats av SLF medlemmen Örjan Fjällström som är verksam som TV-ljussättare och som hade kommit i kontakt med den engelske föreläsaren Aaron Matthews, Industry Sustainabillity Manager, från British Academy of Film and Television Arts – BAFTA – vars föreläsning gick under rubriken ”Television production in a sustainable environment”.

Aaron Matthews berättade om hur de klimatcertifierar produktioner och att dessa då dokumenterar och följer information i ett databasprogram som går under namnet Albert.

Jag tror att alla kan skriva under på att vi bör göra så mycket vi kan för att se till att våra produktioner inom scenkonst och media är klimatsmarta och därför borde detta högintressanta seminarium haft en mycket större publik än det fåtal som var där. Vi får hoppas att våra kollegor uppmärksammar detta bättre i framtiden.

BACK STAGE PÅ ESC 2016

SLF vårens i övrigt viktigaste händelse var dock backstagebesöket i Globen i Stockholm den 12 maj på Eurovision Song Contest – ESC 2016 – mitt under pågående LLB-mässa. SLF hade fått möjlighet till att ta med 15 personer på detta evenemang och det blev fullt till sista plats.

ESC är ett mega evenemang och vi var väl förberedda att uppleva och se det mesta efter att även ha varit

SLF fick möjlighet att ta en stor grupp medlemmar backstage på ESC i Globen

på ett liknande besök i samband med att finalen hölls i Malmö 2013. Rutinerna var i stort sett detsamma med incheckning för att få ackrediteringsbadge varefter en guide tog oss till entréporten där vårt bagage röntgades.

Vi fick en mycket gedigen rundvandring som varade i drygt 1,5 timme innan den var tvungen att avbrytas på grund av att de skulle släppa in publiken till det första genrepet på en av delfinalerna.

Vi inledde med att gå in via bakscenen. Det första som mötte oss där var ett gigantiskt garage med de podier, musikinstrumentset, boxar, fontäner och allt annat som varje land numera har med sig till dessa finaler. För att inte riskera olyckor i samband med bubben mellan bytena fanns det ”trafikskyltar” uppsatta bland annat vid stolpar som skulle rundas!

Väl inne på arenan fick vi se hur hela Globens tak hade fyllts med ljusutrustning och scenografi och special effects. Därefter besökte vi ”dimmer city” som numera nästan inte innehåller en enda dimmer utan nästan uteslutande PDU:er. Efter ett

Under BiBu 16 i Helsingborg berättade Anders Larsson och Mattias Franzon om teknik och ljussättning i barn- och ungdomsproduktioner i samtiden och i framtiden

kort stopp i artistlogen för en snabb kopp kaffe gick promenaden upp till de övre publikentréerna där samtliga ljusbordsoperatörer satt uppradade dels med sina ordinarie Grand MA bord samt även ett reservbord vid varje körplats.

Numera görs ett mycket stort förarbete innan respektive lands artist gör entré på arenan och med hjälp av tidskod syncas såväl ljus, ljus och numera även en stor del av

Under SLFs backstagebesök på ESC i Globen var det lätt att bli imponerad av all utrustning. Här syns en del av allt som var riggat i taket.

Under Plasa 16 i London informerades det om Showlight 2017 vilket kommer att hållas i Florens 20 – 23 maj 2017

bildmixningen mot denna tidskod. Av den anledningen har ljusbordsoperatörerna mest en övervakande funktion när sedan väl sändning och tävling går av stapeln.

På väg ut från arenan i slutet av den guidade turen passerade vi hela uppställningen av alla de elgeneratorer som används vid evenemang av den här storleken. Utöver synen av alla uppställda generatorer var det även väldigt imponerande att se alla de kabelmattor av 63 amp kablar som slingrade sig ut från Globenarenan likt gångvägar på sina vägar fram till kraftanläggningen.

Totalintrycket efter den guidade turen var att även denna gång hade Sverige lyckats sätta ihop en mycket imponerande produktion – såväl tekniskt som estetiskt/visuellt. Till stor del är detta naturligtvis Fredrik Jönssons och Emma Landares förtjänster eftersom de ansvarade för ljussättningen av alla tävlingsbidragen respektive alla mellanaktsinslag. Men man får inte heller glömma bort det stora tekniska teamet som har backat upp Fredrik och Emma och utan vars hjälp denna produktion inte skulle ha kunnat genomföras. Ett stort tack till er alla för detta imponerande arbete!

SLF BIDROG MED SEMINARIUM PÅ BIBU 2016

En knapp vecka senare var det dags för SLF att genomföra nästa programpunkt i föreningens verksamhet vilket var genomförandet av ett möte under Barn- och Ungdomsbiennalen – BiBu16 vilken även i år hölls i Helsingborg.

I år hade föreningen beslutat att bidra med programpunkten ”Ljuset i samtiden och i framtiden” där både Anders Larsson och Mattias Franzon samtalade om ljus, teknik och konstnärligt arbete i barn- och ungdomsproduktioner.

Tyvärr var det en mycket begränsad grupp åhörare som infann sig i Medieteket på Dunkers kulturhus. Vi tror inte att detta berodde på ointresse för ämnet utan att anledning till detta snarare berodde på att detta möte genomfördes redan på biennalen första dag den 18 maj vid lunchtid och då som den andra programpunkten på biennalen då många ännu inte hade anlänt till Helsingborg. Vi tar med oss denna erfarenhet till nästa BiBu biennal som är planerad att hållas i maj 2018 eftersom vi tycker att det är viktigt för SLF att både synas och delta i denna typ av scenkonstmöten.

Jag inledde med att ta upp frågan om hur viktigt det är att vi möts och håller kontakten mellan ljussättare i samband med t ex mässor. SLF har även vid flera tillfällen ordnat det skandinaviska ljussättarmötet Scandlight vilket vi nästa gång planerar att genomföra 2018.

När jag besökte Plasa i London blev jag även uppmärksammad på att redan nästa år genomförs det internationellt uppmärksammade ljussättarmötet Showlight 2017 vilket denna gång kommer att hållas i Florens 20 – 23 maj.

När detta möte hölls förra gången 2013 i Cesky Krumlov i Tjeckien drog det över 400 deltagare som lyssnade till en rad skickliga ljussättare som alla delade med sig av sina kunskaper och erfarenheter.

Med detta avslutar jag för den här gången. Har ni tips eller förslag på vad som borde behandlas i detta sammanhang är ni välkomna med era synpunkter till; anders.larsson@uniarts.se På återseende i nästa nummer av ProScen.

ANNA WEMMERT CLAUSEN

LÄRA GENOM GÖRA

Anna Wemmert berättar om att lära genom att göra som en väg in på olika scener.

Ibland får jag frågan; hur börjar jag? Hur kommer jag in på en teater? Därför vill jag berätta om en väg som är möjlig för fler, och det gäller många tekniska såväl som administrativa yrken inom scenkonsten.

Många är de operasångare som passerat Vadstena-Akademien under årens lopp på sin väg ut i bejublade opera-karriärer. Vad som kanske är mindre känt är att det inte bara är en verksamhet som erbjuder sångare några av sina första stora roller i en riktig uppsättning. Akademien erbjuder också platser för alla typer av tekniker och administratörer under professionell handledning i riktiga produktioner med hög konstnärlig nivå. I sommar bestod vi av inte mindre än 6 kostymassistenter, 1 ljusassistent, 3 scenassistenter, 2 maskassistenter, 2 producentassistenter, 3 projektassistenter och 2 soppköksassistenter. Och ett produktionsteam med musikalisk ledare, regissör/koreograf, scenograf/kostymör, ljussättare, maskör, kostymateljéchef, teknisk samordnare och scenmästare. Dessutom repetitörer, instuderare, 8 sångare, 9 korister samt 23 unga musiker från hela Europa.
Tjänsterna brukar komma upp på hemsidan tidigt på våren och kraven på förkunskaper varierar för de olika tjänsterna. Många är på Akademien några år och verksamheten är tänkt att klara av och hinna med pedago-

giska och konstnärliga, såväl som tekniska samtal så att det blir en produktion där man lär sig något på riktigt. Föreställningarna spelas i två olika historiska miljöer; ibland på Vadstena Gamla teater, som är ”Sveriges äldsta landsortsteater” men alltid i Bröllopssalen på Vadstena slott. På Vadstena-Akademien varvas nyskrivna verk med nyupptäckta/bortglömda äldre verk.
Jag gjorde mina första somrar på Vadstena-Akademien i början av 90-talet, och har nu återvänt för att jag 1; tycker mycket om att arbeta

med opera, 2; gillar utmaningen att inte bara ljussätta utan också handleda en yngre person som vill lära sig mer, och det utmanar mig eftersom jag måste formulera mina tankar på ett helt annat sätt än då jag ljussätter på exempelvis en scenkonstinstitution, 3; jag ser möjligheterna att få arbeta med nyskrivna verk som mycket lockande, och placeringen och miljön är både inspirerande och rolig.

Detsamma gäller nog alla oss som år efter år kommer tillbaka och arbetar med dessa speciella förutsättningar. Alltså; ett professionellt konstnärligt team sätter upp en opera, på endast 6 veckor. En del i att detta ens är möjligt är att Vadstena är en avkrok, och när man väl är där kan man lika gärna arbeta (missförstå mig rätt, Vadstena är en väldigt gullig sommarstad precis invid Vätterns strand och Vadstena-Akademien har kollektivavtal), men med små avstånd och den speciella generösa atmosfär som finns så når man väldigt långt, både konstnärligt, pedagogiskt och tekniskt.

Skickar med några bilder från de senaste 2 åren som jag ljussatt och hoppas locka många sökande till nästa år! Massor av mer information och bilder på

www.vadstena-akademien.org

Anna Wemmert Clausen
anna.wemmert.clausen@gmail.com

CHRIS VAN GOETHEM

BAROQUE MACHINERY

Chris Van Goethem shares the ergonomics of Baroque machinery

1 INTRO

1.1 INTRO RESEARCH

The Expertise Centre for Technical Theatre of RITCS (Royal Institute for Theatre, Cinema and Sound) researches baroque machinery in collaboration with SADA (Stockholm Academy of Dramatic Arts). The difference with most other research is that we look at things from a technicians point of view into the historic resources. We try to figure out how things worked exactly, what would have been the problems stage workers encountered, and what would have been the working procedures.

The starting point is historic knowledge, which we combine with contemporary insights. By doing so, we can develop new insights for future use and innovation.

An important tool we use to research working methods, is the one to four scale model we developed. On this scale we can use realistic weights, feel actual friction and understand real problems with rigging and placement. It is not a model of a specific theatre, but a basic setup with the different tools available in a baroque theatre. It is based on a structure from HOAC stage technology with custom made wheels from Räder Busch. The model allows us to set up and try different versions of machinery and rigging in an efficient way.

1.2 WHAT IS BAROQUE MACHINERY

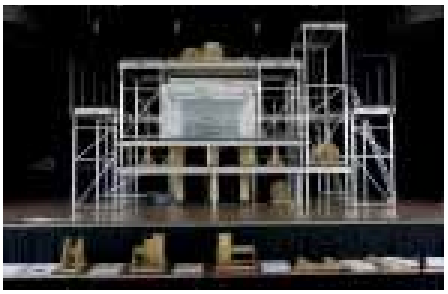

For pragmatic reasons we define baroque machinery a lot broader than performance machinery used during the Baroque era. Roughly explained, we look into the machinery built up until the industrial revolution. The industrial revolution is a turning point as it introduced new materials that changed a tradition that lasted more than two millennia.

In fact, most of the used techniques in the baroque era are not new for that time. Some of them go back to the Roman era. Heinz-Jürgen Beste of the German Archaeological Institute in Rome, reconstructed capstans and elevators in the Colosseum. (Mueller, 2011). The capstans run in bronze bearings (Colosseum), but technically work in the exact same way as the wood beared capstan in, for example, Drottningholm theatre.

Most of the equipment in Baroque theatres was also used in other industries. Harbors, building sites, churches, and paper mills show identical equipment to lift heavy loads or make specific movements. It is not the equipment itself, but the purpose, the use and the unique combination of machines and rigging that makes baroque machinery so fascinating.

It is unimaginable that pre-baroque performances would not have used similar equipment, the uniqueness of the Baroque era is that all the equipment was brought together in a permanent building (and so survived). Bringing the machinery in a permanent environment also meant that the building itself could be adapted and that more complex combinations were possible.

To understand baroque machinery, we need to fully understand its working methods and clear some misunderstandings. Most people, for example, seem to believe that all movement in Baroque theatre was performed by winches. In our opinion hemp systems and shaft and drum systems were used simultaneously, depending on the needs of the production and the means available.

Baroque machinery is often compared with counter weight systems that came later. This gives the false impression that no counter weight was used in Baroque technology.

This is a major misunderstanding. The difference is that modern counter weight systems will have load and counter weight in balance, while in a Baroque system the (slight) unbalance is used as an advantage.

1.3 THIS ARTICLE

This article focusses on the ergonomic aspect of our research. We will look into different types of movements, their force-load relation, and ergonomic impact on the technicians in comparison with later manual systems (mainly counter weight systems). In the first part, we don't take any additional factors as friction etc. in account, but describe only the theoretical concepts, we will discuss the additional factors later on.

The ergonomic risks of manipulating this type of machinery are mainly caused by two types of movements. First of all, bending over during lifting or pulling up weights, which causes a long force arm and results in large forces in the lower back area. Secondly, pulling or lifting with a twisted spine, for example pulling while looking over your shoulder. Both movements can result in muscular or spinal damage.

We compare manpower on the side of the machinery (not the side of the sets) during set-up, the preparation of movement and the operation during the performance. And we look at the complexity of the movement and the resulting risks for back and muscular injuries.

We will describe the different types of movement (lifting and lowering / horizontal / combined) and look at the different methods used and their impact on the human body.

2 LIFTING AND LOWERING A SET

Lifting and lowering sets is an important part of the movements used in preparation and during a performance. Depending on the needs of the performance and the weights of the set pieces, different methods were used.

2.1 HEMP

A hemp set is the most simple method to hang a set. The full load hangs on ropes that are manually manipulated. The working method goes as follows: First the machinists will place blocks (pulleys) on the grid, ropes are led down over these blocks. The ropes are connected to a wooden bar or directly to a set. The other side of the rope goes over a mother wheel to the inside (stage side) of the gallery (work bridge). The ropes are trimmed in order to level the set. Now the set is pulled up. Eventually the rope can be led around a foot bar to secure the rope. A second person keeps the rope beyond the foot bar in order to brake if needed, using the friction of the rope on the foot bar. When the set is at the desired height, the ropes are fixed at a cleat or pin rail.

Schematic view of a hemp system

To lower the set, friction is used. The rope is slung around the foot bar and thanks to the friction, a minimum of force is needed to lower the set.

This system is mostly used during set-up or for changeovers with closed curtain. For these actions no timing or refined movement is needed. Hemp sets are also used to make a dead hung. The set is taken over from another system like a drum and shaft to free the machine for other movements. This was mostly done when the set was on height. This is one of the reasons so many cross bridges were needed on stage.

During the movement, the body weight of the machinist is used as counter weight. The spine is in line with the rope and most of the force comes from the arms. In this way, the stress on the spine is minimal. Hemp systems are still being built and used in smaller Anglo-Saxon and Italian theatres.

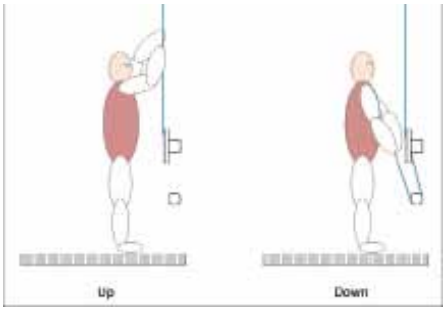

Schematic view of the ergonomics of the actions

2.2 SHAFT AND DRUM

We have to make distinction between single shaft and drum and long shaft systems for synchronization. A single shaft and drum is always a combination of one shaft and one drum. The relation between the diameter of the shaft and the diameter of the drum defines de load-force ratio. In most theatres, shaft and drums are found with different ratios, placed over the grid and in the under stage. In the Bourla theatre, for example, the ratios vary between 1.6 and 2.6.

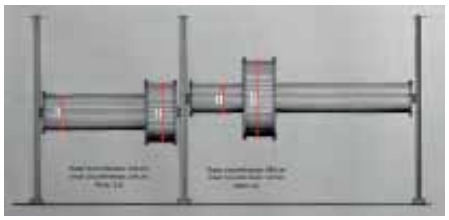

Example of two drum and shaft combinations in the Antwerp Bourla theatre

The principle behind the system is rather simple. The load or set line is wound around the thinnest part, the shaft. A second line, the control or force line is wound around the drum, the part with the widest diameter. The other end of the control line is fixed to the inner side of the gallery. When the control line is pulled, the set will go up.

Schematic view of a drum and shaft system

The ratio of the drum and shaft defines how much actual force is needed for the movement (and what distance we have to pull). In the example of the Bourla theatre, for a set of 100 kg, a force equal to lifting between 66 kg and 40 kg is needed, depending on the drum used. The distance the control rope needs to move is inversely proportional to the ratio. For a set movement of one meter, a movement of 1.6 m to 2.6 m is needed. Ergonomically the movement is identical to a hemp set, but the force needed is smaller.

2.2.1 USE OF COUNTER WEIGHTS

For larger sets, a counter weight can be used. The weight runs free in a chimney, an opening from the grid to the lowest under stage. The counter weight is connected to the shaft, in the opposite direction of the set.

As the counter weights are not guided, they can be loaded on the gallery.

Schematic view of a drum and shaft system with counter weight.

The shaft and drum system is not in balance, the imbalance is used for a smooth movement and there is no endless loop in the control rope. The set must always have the overweight.

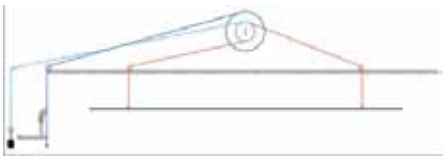

2.2.2 COUNTERBALANCING SETS

When two sets are changed against each other, an even smarter system is used. The sets are used as each other's counter weight. The lines coming from the sets are wound around the shaft in opposite directions. The control rope is wound around the drum in the direction of the underloaded set.

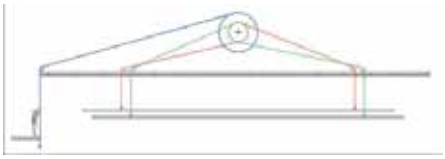

Schematic view of a drum and shaft system with counter balanced sets.

2.2.3 SYNCHRONISATION

If we make the shaft in the above system longer, multiple sets can be connected to it. For example, we can change six or seven sets of borders in one movement.

In some theatres the backdrop is also connected to this central shaft to allow synchronised movement with the borders. For this, a large drum is mounted on the shaft, since the movement the backdrop has to make, is a lot larger than the movement of the borders.

2.2.4 IN ALL CASES

In all the above systems, we see solutions reoccur improving the ergonomics. The control is on the stage side of the gallery which gives the machinist a good view over the movement without looking over his shoulder. The machinist is in front of the rope and there is no bending or torsion of the spine. Friction and counter weights minimize the forces where needed.

2.3 WINCH

A winch is a thin axle or spindle, which has a spooked wheel on both ends. This construction rotates in a frame that ensures it can't move when forces are applied. The ratio of the winches we find in most theatres is a lot higher compared to the drum and shaft systems. In general, the ratio is higher than 6.
Sonrel writes in Traité de la Scénographie about the winch : « Mathématiquement il est démontré qu'au moyen de cet appareil moteur, un homme, agissant en partie son poids, peut soulever à lui seul plus

de 400 kg sans effort, et en effet dans la pratique les deux machinistes affectés à cette manœuvre soulèvent couramment plus de 800 kg. « (Sonrel, p. 154)

Winches

His statement that a machinist could move 400 kg using a winch suggests that winches with larger ratio's existed. But his statement also indicates that heavy loads could be used.

A winch is mainly used as a standalone machine. It is important not to confuse the winch with some drum and shaft systems that also have spooked wheels, but a substantive lower ratio. Where the drum and shaft is mainly used during a changeover, the winch is mainly used in the preparation of the movement, for example to hoist counter weights in place.

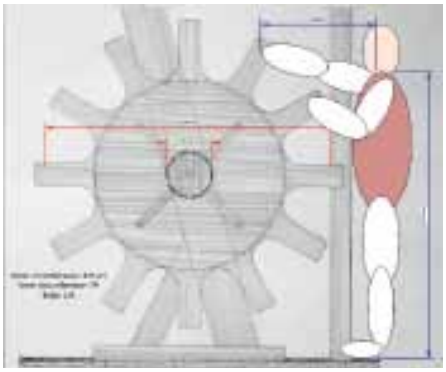

To make a movement, the rope coming from the load is slung around shaft and fixed. The machinist stands in front of the spooked wheel and roles the rope on or off the axle. He can use his position and weight to pull in an optimal way, but most of the force comes from the arms and shoulders without stressing the back. When needed a second machinist can use the second wheel to help.

In contrast with pulley blocks, there is no limit on the ratio with winches. Wooden blocks will increase the amount of friction when we add extra wheels to enlarge the ratio. It is assumed that in a block with a ratio of seven or more, the loss of force due to friction is higher than the gain. It does not make sense to add more wheels. Increasing the ratio of a winch only requires longer handles. This has no influence on friction and results in net gain.

2.4 COUNTER WEIGHT FLY BAR SYSTEM

A counter weight fly bar system differs from a baroque system with counter weights as described above. The weights follow a fixed path that is connected to the outer wall. The control rope is looped, so no attention has to be taken to unbalance. In theory, the system is balanced, but of course the weight of the steel cables and the size of the weights always cause a minimal unbalance.

The technician only needs to overcome the friction and inertia to make the system move.

Ergonomically there are some disadvantages connected to these systems. Because the counterweight is fixed to the wall, the technician has to bend over and work with stretched arms to load the counter weights. He has to work above the open space of the chimney. In most cases, he needs to change hands or release one hand to put the weight on the arbor. All this causes high stress in the lower back.

When operating the system, he needs to look behind his back to see the movement. This causes a tortion in the spine combined with force due the pulling of the rope. Both situations can lead to muscle and spinal damage.

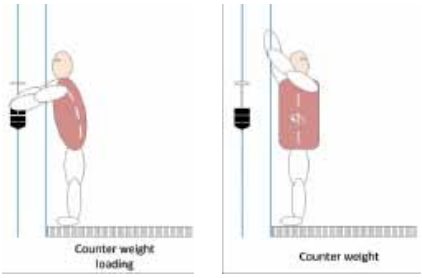

3 VERTICAL MOVEMENTS IN THE UNDER STAGE

Baroque theatres have a wide range of machines to lift sets and people from the understage to the stage.

Cassettes are long wooden beams sliding in a vertical guide. A piece of set can be mounted on the wooden beams to slide upwards to the stage. By combining multiple cassettes, a whole wall can be lifted on stage. This is the reason why most larger theatres had at least 3 floors of under stage. A wall of for example eight meters needs a lot of height to disappear in the understage.

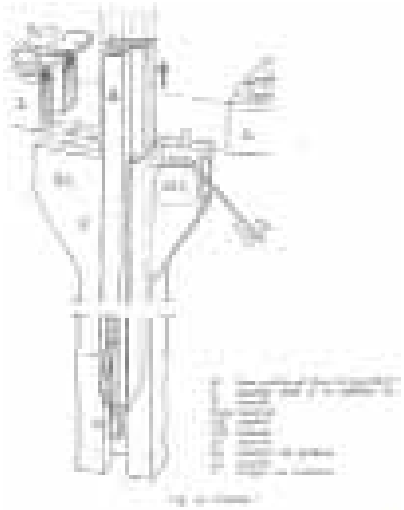

The beams in the cassettes are moved by a rope sliding parallel to the beam. They can be fitted with

a counter weight keeping a slight overweight on the set side. The cassettes can be connected to a drum and shaft system to be manipulated.

Elevators work according the same principles. Two cassettes are placed opposite to each other. The beams are connected and a floor element is added. The whole construction can slide upwards. The weight of the elevator itself is compensated with a counter weight. The load, mostly an actor, is moved by means of a drum and shaft. Lowering is done by friction. Most elevators have a pulley system which reduces the forces to half.

Ergonomically, the principles for manipulating these elevator and cassettes systems are the same as those for the upper machinery.

4 ROLLER CURTAIN

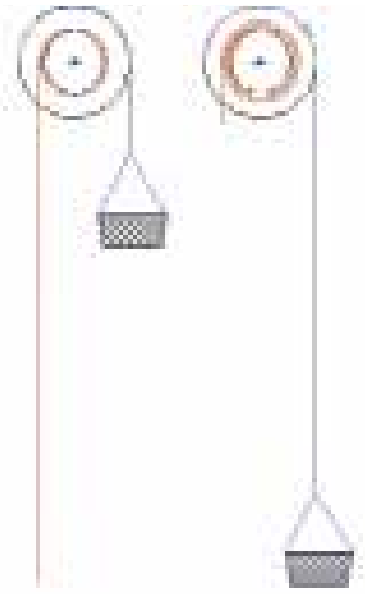

Schematic view of the basket system

A roll up curtain is a very specific problem. When the curtain is wound around the axle, the forces on both sides of the axle are identical, but when the curtain is rolled out, the weight is hanging on one side of the axle. This makes the use of counter weights impossible. In the Goethe theatre in Bad Lauchstadt, they found a very creative solution for this. The drum connected to the axle was fitted with a rope holding a basket. When the curtain needed to be hauled, a stage hand would climb in the basket. This would provide the needed counter weight to haul the curtain. Once the curtain was up, it would be secured with a sand bag. (Cristian-Ernstinurn, 2001 p. 126)

Drottingholm front curtain

5 HORIZONTAL MOVEMENT

In a typical baroque theatre, understage wagons or chariots are used to move the wings. On the chariots, that run in the understage on a ground rail, a pole is mounted. This pole sticks out of the stage and is used to attach the wings. The chariots, in contrast with vertical moving equipment, do not exercise any force when standing still. To make them move, only the force to overcome the friction and inertia is needed.

Picture Drottingholm

When the chariots are moved in a changeover with closed curtain, not needing synchronization, they can be moved manually. The wheels on the rails ensure this can be done with a minimum effort.

When the wings have to move synchronously, the needed forces will be a lot higher. In some theatres, as many as eight sets of wings can be moved simultaneously. This means 32 chariots are moving at the same time. There are different ways to rig and to actuate the chariots.

In the Drottningholm theatre, the chariots are activated with a capstan. This is a vertical axle with long spokes. The system has a large ratio. Four to eight people walk around the axle on which the rope is wound. In this way, large force can be applied without overstressing the body.

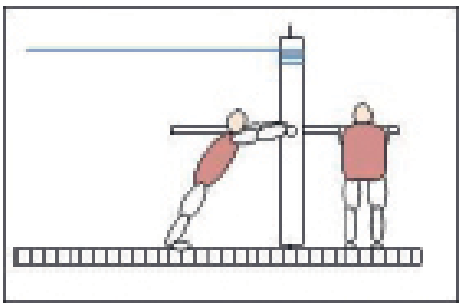

Capstan systems are very old. They were already used in the colosseum to move the elevators that brought the animals from the sellers to the surface of the arena.

Capstan, Drottningholm theatre

Another possibility is to connect the chariots to a central shaft and control them directly. Even if the forces are high and the ratio is less favorable,

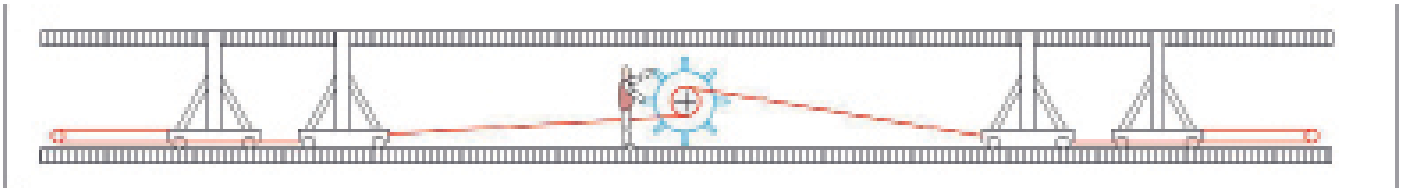

it is not impossible. The axle provides space for multiple technicians to operate. A third possibility is the use of counter weights. Because the chariots don't provide a permanent counter force, a more complex procedure is needed. First a counter weight is lifted with a winch. When the weight is on the right height, it is connected to the control rope. The other side of the control rope is fixed on the inner side of the gallery. The winch loses its function now and is left to run free. The counter weight is now connected with the central shaft, that moves all the chariots. When we slack the control rope, the counter weight will lower and move the chariots. By using friction on the control rope, the whole movement can be controlled by one person.

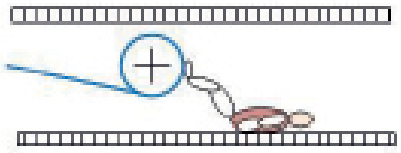

When the opposite movement has to be made, the counter weight is hoisted again, the central axle is returned to its original position and the ropes of the chariots are swopped. After this, the movement can be repeated.

Sometimes less ergonomic solutions were used, mostly because a lack of space. In the theatre of Litomysl, the understage is very low, and there are no traces of the use of counter weights or control ropes going to the stage. The long shaft contains a drum and "Denkbar wäre z.B. dasz zwei Bühnenarbeiter, rechts und links neben der Trommel sitzend, diezen mit den Fuszen getreten haben." (Cristian-Ernstinurn, 2001 p. 109) Two stage hands would be sitting or lying under the stage and move the drum by walking it. This remains a presumption, but it proves not all situations were as ideal as described above.

6 FRICTION

It will be clear by now that friction plays an important role in the forces that are needed to operate these types of systems. The axles of winches and shaft and drum systems were mounted on bearings made of lignum vitae (pockholz) (Boychuk, 2015 p. 96) This is an extreme hard and durable type of wood. It is self-lubricating due the natural oil it contains. (Meier) On top of this, lubricants were used „aus Öl und Graphit sowie Speckschwarten" (Cristian-Ernstinurn, 2001 p. 122) a mix of oil, bacon grease and graphite. Later forged iron axles were used.

Lubricants were used for the guides as well. Sabbattinni explains in his description of the moving set parts that : «… laquelle devra être bien poli, lisse, savonnée … » , they have to be polished, smoothed and well soaped. (Sabbattini, p. 89 ch 13). All-in all, we can assume that friction was a lot higher compared with contemporary bearing systems, but that maximum use was made of the available resources to minimise the friction.

7 CONCLUSION

When we look at the baroque machinery, we see that centuries long tradition and transfer of knowledge has led to a situation that was as ergonomic as possible within the existing resources. The later counter weight fly bar systems seem to be less ergonomic and limit the movement possibilities compared with their baroque predecessors. One can question why most theatres made the change. The answer probably lies in economic considerations. Baroque machinery needs a many machinists and they need to be well trained. Even if the movement can be operated by one person, a lot of machinists and stage hands are needed for preparation before and during the show. They needed to have a good insight in the rigging, to be able to make precision knots and to check the wood and rope work. The introduction of counter weight fly bar systems reduced the size of the crews, be it in less ergonomically circumstances. On top of that, "modern" construction steel techniques could be used.

One may wonder what the possibilities would be, if we would combine the baroque machinery concepts with modern materials and methods. But we will keep this for a next article.

8 BIBLIOGRAFIE

Boychuk, Rick W. 2015. Nobody looks up, the history of the counterweight rigging system 1500- 1925. Toronto : Grid Well Press, 2015. p. 205. www.counterwightrigging.com. 978-1508438106.

Colosseum, The. S V B T E R R A N E A. The-Colosseum.net. [Online] [Citaat van: 30 12 2015.] http://www.the-colosseum.net/architecture/subterranea_en.htm.

Cristian-Ernstinurn, gymnasium. 2001. Fazination de Bühne, Barockes Welttheater in Bayreut. sl : Rabenstein, 2001. ISBN 3-928683-25-x.

Meier, Eric . Lignum Vitae. The Wood database. [Online] [Citaat van: 5 April 2015.] http://www.wood-database.com/lumber-identification/hardwoods/lignum-vitae/.

Mueller, Tom. 2011. Secrets of the Colosseum. Smithsonian Magazine. [Online] Januari 2011. http://www.smithsonianmag.com/history/secrets-of-the-colosseum-75827047/?utm_source=hypr%3Fno-ist.

Sonrel, Pierre . TRAITÉ DE SCÉNOGRAPHIE. ISBN 2734900122 / 9782734900122.

poids, peut soulever à lui seul plus de 400 kg sans effort, et en effet dans la pratique les deux machinistes affectés à cette manœuvre soulèvent couramment plus de 800 kg. « (Sonrel, p. 154)

Chris van Goethem
chris.van.goethem@ehb.be

BRUNO FORMENT

OISTAT MEETING

An article about the OISTAT Research meeting in Stockholm June 11-13 in Stockholm by Bruno Forment, Chair of the OISTAT research commity who with this meeting left his chair. Gruppbilden tagen av Carl Ivingee Selika av Martin Sundström.

From 11 to 13 June 2016, OISTAT's Research Commission celebrated the 250th anniversary of Drottningholm's Slottsteater with a meeting in Stockholm and Drottningholm dedicated to the legacy of painted scenery. As a prelude to the conferences held by the International Federation of Theatre Research (13-17 June 2016) and Perspectiv-Association of Historic Theatres in Europe (16-19 June 2016), the event featured a one-day symposium with papers and workshops, visits behind the scenes of the Slottsteater and the Kungliga Operan, and attendance to a brand-new opera in Drottningholm. OISTAT Research thus sought to offer direct insights into the theatrical past while inspiring future possibilities.
The meeting was organized by commission chair Bruno Forment, and STTF members Anders Larsson and Mathias Clason. Anders' institution, the Stockholm Academy of Dramatic Arts (Stockholms Dramatiska Högskola), hosted the Saturday colloquium, while Mathias took care of the Sunday and Monday tours.

SATURDAY 11 JUNE 2016

The meeting opened Saturday at 9.30 am with registration of the delegates and coffee. At 10 am, Swedish hosts Torsten Nobling (STTF), Anders Larsson, and Mathias Clason gave welcome addresses, sharing practical details. Commission chair Bruno Forment explained the purposes of the meeting, while providing an apology for polychromy, pictorialism and playfulness in our age of 'chromophobia' and minimalism.

Due to the cancellation of Fausto Viana's paper "Jean-Baptiste Debret and the Idealization of the Tropics," David Wilmore opened the morning session with a discussion of Normansfield Amusement Hall and its nineteenth-century scenic collection. Apart from discussing the Victorian venue, its unique scenery and restoration in the past three decades, David disclosed a spectacular discovery: original scenery from the D'Oyly Carte Opera Company first production of Gilbert and Sullivan's Ruddygore; or, The Witch's Curse (Savoy Theatre, London, 1887)! Bought at an auction by Dr Langdon-Down, the scenery has miraculously survived at Normansfield Amusement Hall and may be reused in a future revival of Gilbert and Sullivan's opera. Ramon B. Ivars subsequently talked about his set designs for Bournonville's ballet Napoli (Finnish National Ballet, Helsinki, 2005). Incorporating perspective techniques mastered at Josep Mestres Cabanes' seminar (Institut del Teatre, Barcelona), the production featured several intriguing trouvailles, such as a big 'sea' drop and a moving, curved machine to render the motions of the sea.

A business meeting of OISTAT Research was held at noon (see below), after which delegates had lunch and attended a second series of papers. Peter McKinnon presented finds of his quest to unravel the intricate, not so obvious relationships between sailors and stagehands (and their respective terminologies) using historical dictionaries. Wendy Waszut-Barrett and Rick Boychuk gave a joint paper on one of the many American Scottish Rite temples that have preserved their historical

scenery, the Masonic(Frimurare!) Temple Theatre in Winona, Minnesota (1909). Their talk covered rarely seen hand-painted drops and technical contraptions produced by the Sosman & Landis Scenic Company. After a short coffee break, Jerome Maeckelbergh presented the unexpected contemporary possibilities of historical theater machinery in a dynamic slide show. Anders Larsson and Chris Van Goethem discussed the dramaturgy of scene changes using a 1:4 scale model (see photo).

The day was concluded with a guided visit to the facilities of Stockholms Dramatiska Högskola, among which two fully equipped black boxes and as many TV/film studios.

SUNDAY 12 JUNE 2016

On Sunday 'poetic' delegates took the boat—while the more 'prosaic' ones used the bus—to reach Drottningholm and its UNESCO-protected Slottsteater. After a guided visit of the theater complex and its stagehouse (wings and understage), all attended a performance of Jan Sandström's Rokokomaskineriet ('The Rococo Machine'), a new opera composed for the 250th anniversary of the famous castle theater.

The meta-theatrical play circled around crown prince Gustav (III), who in the disguise of a lighting crew member discovers the peculiarities of theatrical life in confrontation with a librettist, a coloratura soprano, a scenographer, and a ballet master. The staging was not devoid of flaws, however, for many delegates had vivid discussions concerning light and set changes in the interval and after the performance.

Group portrait in front of Drottningholm's Slottsteater, Sunday 12 June 2016. Photo by Carl Ivinger.

MONDAY 13 JUNE 2016

On the third and last day of the meeting, delegates traveled by bus to the Kungliga Operan's gigantic facilities in Nacka for a feast of surprises compiled by Mathias Clason: views of the Theatre Museum library (with its beautiful array of set designs from the late eighteenth to the twentieth centuries), archives (at which delegates awed at, among others, a stunningly preserved harlequin costume from the Gustavian era, authentic scenery by Léon Bakst for the Ballets Russes, and full-scale set pieces and drops from the Romantic Era), and workshops. After lunch (sponsored by STTF), Mathias Clason discussed his personal interest in pictorialism through set designs, video captions and photographs of stagings designed for various Scandinavian theaters.

Over coffee and cinnamon sweets, delegates were treated by Hans Öjmyr (Stadsmuseet och Medeltidsmuseet, Stockholm) to a complimentary copy of his dissertation on 19th-century scenography at the royal theaters of Stockholm. To round off the meeting, Mathias made Swedish theater history come to life by having two fantastic opera singers, soprano Paulina Pfeiffer and tenor Mathias Zachariassen, and pianist Majsan Dahling perform the last act 5 scene from Giacomo Meyerbeer's L'Africaine ('Afrikanskan' in Swedish) in his historically recreated regie and costumes in the original 1867 Stockholm set, designed by Fritz Ahlgrensson in the historic Swedish translation. For this tableau, a bunch of specialists joined us. Is was truly a time capsule.

We are thankful to all the work put into this by the Royal Opera staff and the driving force of Kurt Blomquist, the Royal Opera's former technical director. All delegates were delighted by the spectacle and joined in thanking Mathias Clason for his enormous efforts.

This project also started an important discussion of how to preserve antique décors, and valuable knowledge was exchanged.

Bruno Forment /Belgium

ULF NIELSEN

SÄKERHET

Ulf Nielsen upplyser under rubriken ”Säkerhet” vad som är på gång från olika myndigheter kring nya regelverk

Den 8 juni 2016 tog riksdagen beslut om en ny elsäkerhetslag i Sverige som träder i kraft 1 Juli 2017. Den nya lagstiftningen påverkar företag, elinstallatörer, yrkespersoner och konsumenter. Hur den påverkar oss i teater- och eventbranschen är för tidigt att säga något om. STTF har varit med i processen kring det nya regelverkets och Elsäkerhetsverket har ”vallats” både på teatern och i event och deras samlade intryck är att vi inte kommer att beröras särskilt mycket. Det mesta av det vi gör är inte behörighets krävande. Det som dock berör oss är att det vi använder och tillverkar ska vara eller CE märkas. Samt att vi har uppgjorda rutiner för service och underhåll av vår utrustning.

DÄRFÖR UPPSTÅR SKADOR LÅNGT EFTER ELOLYCKOR

Skador efter en elolycka kan uppstå långt efter olyckstillbudet. En överläkare och biträdande Universitetssjukhuset i Örebro professor Lars-Gunnar Gunnarsson har fått fram forskning som förklarar vad som händer i de tunna nervfibrerna när en kroppsdel utsätts för strömgenomgång: både nervcellernas väggar och inre ”organ”, organellerna, skadas på olika sätt när de utsätts för starka elektriska fält.

Förklaringen till skadornas fördröjning kan sökas i de nervskador som uppstår vid strömgenomgång. Smärtor i händerna. Svårigheter att känna värme och kyla. Rödflammig hud. Upp till ett par år efter elolyckan kan den drabbade få nya symptom, trots att läkaren inte kan påvisa några skador. Hittills har orsaken till sena effekter varit en gåta. Men nu lyfter Lars-Gunnar Gunnarsson fram orsakerna. Fenomenet kallas elektroporering, och innebär att det blir hål i de membran som omger nervceller och organeller. Cellerna dör inte direkt, men de kan få problem med exempelvis energiförsörjningen. Det här kan förklara att patienter får fördröjda nervskador många månader efter olyckan.

- Det är de fina nervfibrerna som gör att vi känner värme och kyla. De förmedlar även smärtsignaler och reglerar blodflödet i händerna. Samtidigt är de mer känsliga för en strömgenomgång, just för att de är så tunna. Det är ungefär som när en stor ström går i en alltför tunn elektriskt kabel. Då går den sönder.

I dag utreds ofta de grövre nervfibrerna och musklerna när en person remitteras till en arbetsmedicinsk klinik efter en elolycka.

Patienten kan sedan få höra att ”allt ser normalt ut, du kan gå tillbaka till jobbet igen”. Trots att han eller hon lider av smärtor. Lars-Gunnar Gunnarsson ser därför stora vinster med att även utreda de fina nervfibrerna med ett så kallat termotest där man mäter hur små temperaturförändringar en person kan känna.

– Skadorna går inte att bota, men vi kan lindra smärtan och anpassa arbetet. De här personerna kan sällan jobba heltid, men kanske fyra timmar per dag, säger han.

Forskarna har bland annat kunnat konstatera att de flesta i 23-mannagruppen besvärades av smärta och trötthet i händerna. Cirka hälften hade nedsatt förmåga att känna kyla och värme. Många vittnade även om psykiska besvär efter elolyckan som ångest, depression, sömnproblem och fobier.

• Hur allvarliga skadorna blir beror på strömstyrka, spänning, hur länge strömgenomgången varar och hur stor yta på kroppen som har kontakt med strömkällan

• Strömmens väg genom kroppen är avgörande. Om den passerar hjärtat riskerar den drabbade att dö

• Strömmen följer de vävnader som har lägst resistans. Nerver och blodkärl leder bäst

• Det blir varmast där det elektriska motståndet är stort, som i torr hud som kan få brännskador

• Fuktig hud har lägre resistans. I stället för ytliga brännskador kan det då uppstå fördröjda nervskador

• Strömmen kan leda till muskelkramp så att handen ”fastnar”. Även lågspänning kan då ge påtagliga, men ofta fördröjda skador.

Ulf Nielsen
ulf.nielsen@stagevision.se

TORSTEN NOBLING

MASKINDIREKTIVET

Torsten Nobling presenterar Maskindirektivet

Public consultation on the evaluation of the Machinery Directive 2006/42/EC

Så lyder rubriken på ett nyligen framtaget dokument från Europeiska Kommission.

I sin ambition att göra kommissionens arbete mer transparant har man börjat fråga efter synpunkter från invånarna i Europa genom ett förfarande som kallas ”Public consultation”.

Högaktuellt är för tillfället att utvärdera det s.k. Maskindirektivet. Flera vet troligen redan att Maskindirektivet specificerar regler för flertalet typer av maskiner. I teaterbranschen är det speciellt lyftmaskinerier som berörs, för över- och undermaskinerier.

I nuvarande direktiv anges bl.a. att man inte får lyfta last över personer utan att vidta lämpliga åtgärder. Det är bl.a. därför det finns telfrar i olika säkerhetsklasser typ D8, D8+ och BGV C1.

För andra lyftmaskiner finns olika SIL- (Safety Integrity Level) eller PL- (Performance Level) klasser.

Många andra standarder som gäller för branschen är också framtagna för att uppfylla direktivets krav.

Anledningen till varför Maskindirektivet diskuteras så mycket i samband med lyftsystem på teatrar är för att det finns ett undantag i Maskindirektivet som innebär, fritt översatt att,

”Maskindirektivet inte gäller för lyft av aktörer under föreställningar”. Detta undantag har vållat en väldig massa bekymmer därför att det tolkas på olika sätt av olika aktörer och i olika länder.

Formuleringen har också använts som argument för att hävda att man i vissa tillfällen kan sänka säkerhetskraven. Nu är det alltså dags för en uppdatering.

Alla som är intresserade för att läsa vad det handlar om kan gå in på följande länk.

http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8931&lang=en

I den finns information om hur arbetet ska genomföras och vad konsultationen (insamling av synpunkter) gäller. Vidare finns där följande länk som leder till själva undersökningen, EUServey.

https://ec.europa.eu/eusurvey/runner/MachineryDirectiveEvaluation

Ni kan alltså själva som tillverkande eller försäljande företag, eller som arbetsgivare eller användare följa länken för att fylla i era åsikter.

Det är hög tid att detta arbete görs nu. Det aktuella direktivet började gälla för ca. 10 år sedan. Mycket har hänt sedan dess.

Vill ni inte fylla i blanketten själva så kan ni skicka synpunkter till mig så tar jag med dem när STTF skickar in sina kommentarer.

Enkäten skall vara inlämnad senast den 16 december 2016

2016 12 16, SLUTDAG

Hoppas alla förstår behovet av och allvaret i att detta genomförs. Det nya direktivet kommer att vara styrande för hur säkra arbeten kommer att vara på våra scener de närmaste åren.

Har ni problem med att hämta hem direktivet eller blanketten så hör av er till mig så kan jag skicka ett mail med länkarna.

Torsten Nobling, ordf. STTF
torsten.nobling@aix.se
070 792 0102

KRISTOFER RÖHR

LJUSARKIVET

På bästa möjliga sätt guidar oss Kristoffer Röhr genom minnenas kavalkader alldeles nyss.

Mitt första ljusjobb utanför TV-studion var på hösten 1977. Jag hade då jobbat som ljussättare på Sveriges Radio Televisionen i knappt 10 år med alla sorters tvprogram och inte minst underhållningsprogram (SR och SVT var då ännu ett och samma bolag).

En nöjesproducent på TV2, Leonard Eek, som gillade samarbetet med mig, ringde mig i augusti efter semestern och berättade att han fått jobb som regissör för en show på Hamburger Börs med Siw Malmkvist och Svante Thuresson och ville ha min hjälp med ljussättningen.

- Det där kan jag inget om, sa han och undrade om jag ville hjälpa honom, du får betalt förstås.

Spännande och utmanande tyckte jag och extrapengar fanns det alltid hål för, men jag undrade om jag kunde ta det med tanke på anställningsvillkoren på Sveriges Radio.

Det visade sig ganska enkelt. Ett litet brev till radiochefen med begäran om tillstånd att utföra arbete utanför arbetstid som inte skulle inkräkta på det ordinarie arbetet på Sveriges Radio. Efter en dryg vecka fick jag det beviljat.

Det kändes lite exotiskt, det där att få sätta ljus efter känslan som ögat kan uppfatta, utan krav på att ljuset skulle räcka till för de ljussvaga TVkamerorna. Annars var det mesta sig likt. Skapa olika stämningar som passar till de olika låtarna och fylla på den känslomässiga upplevelsen för publiken med färg och form etc.

Den tydligaste skillnaden upptäckte jag efter genrepet.

Jag hade valt ett blåfilter till ballader och intimare stämningar, ett filter som jag vanligtvis använt på motsvarande vis i TVshower och som fungerade fint i kontrast till varmare toner.

Genrepet var helt kasst ur den färgsynpunkten. Den dynamik mellan de glättiga ljusa varma numren och de mer intima lite dämpade romantiska blev helt menlösa och ointressanta, men mycket lärorika.

Jag insåg att jag vanemässigt lutat mig mot TVkamerornas färgåtergivning i mitt val av färgfilter, jag tror det var det “normalblå” filtret bright blue. Kamerorna som då var mer blåkänsliga gjorde att blå färg blev fort väldigt blå, så trots hårt avgränsande spelljus med följespotar på Siw och Svante, så blev de dämpade numren blaskiga och ospännande.

Här krävdes filterbyte till en djupare blåfärg på en bunt lampor, vilket betydde nattjobb, premiär nästa dag. Snabbast och enklast sätt att byta dessa filter var upp på stege, då vi saknade den person som krävdes för att kunna sänka ljusrårna och lamporna var ju riktade ganska precist.

Den enda stegen som stod till buds denna natt på Börsen var en gammal trästege som för länge sen passerat bäst före datum.

Vid riggningen hade vi haft en inhyrd sak. Denna var ranglig på ett sätt som fick en att känna sig onykter på en liten båt i full storm när man svajade där uppe på c:a 4-meters höjd.

Den elektriker som blivit övertalad att stanna och hjälpa mig har jag stor tacksamhet till.

Det var någon som kallade honom ”indianen” och det kan möjligen bero på att han utan tvekan eller darr på hand eller fot klättrade upp på den antika stegen och bytte ut mina blekblå filter mot djupare blåfärg, antagligen dark blue. (Det lär ha varit indianer från Mohawk-stammen som byggde skyskraporna i New York då de aldrig var höjdrädda).

Den där gången på Hamburger Börs var också första gången jag överlät kontrollen över ljusbordet till en operatör, ja eller jag var av uppenbara skäl tvungen att göra det

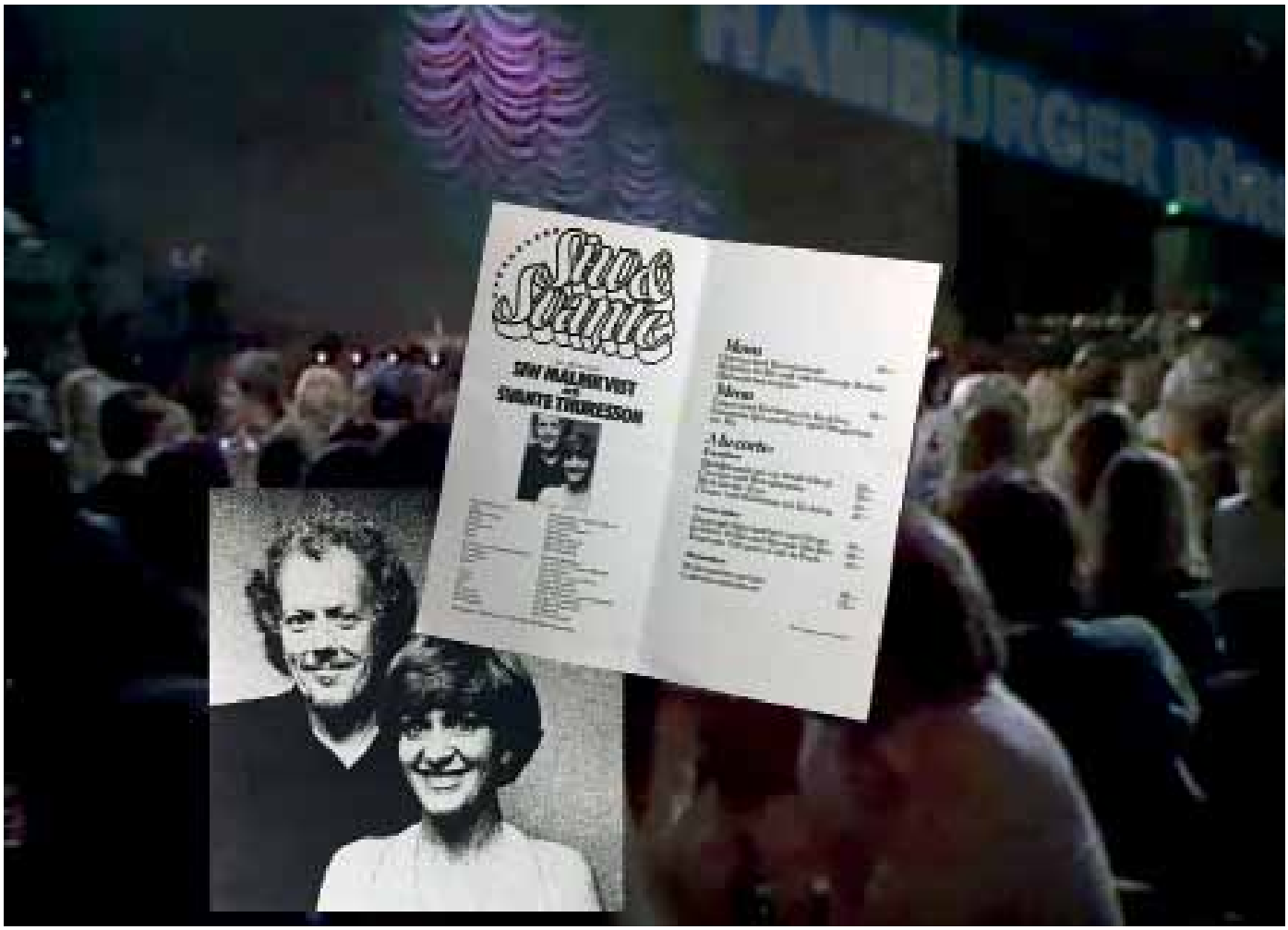

eftersom det handlade om en show som ju skulle köras ett antal kvällar framöver.

Till skillnad mot det jag var van vid och då jag alltid körde ljusbordet själv, en direktsändning eller inspelning och sen var det klart.

Nu fick jag förklara mina intentioner och mitt körschema för ännu en ny bekantskap.

Ola Sandborg, som ansvarade för ljudet och var inspicient på Börsen, hade tänkt och trott att han skulle kunna köra ljuset samtidigt som han rattade ljudet, enligt tidigare mönster. Han insåg inte förrän inför genrepet att det aldrig skulle fungera efter att ha sett mina olika ljusmoment och ljusborden var som sagt handjagade då (datoriseringen låg ännu några år framåt i tiden).

Ola hade i sista stund fått fram denna ljusbordsoperatör, som jag fick guida(minns tyvärr inte hennes namn) och förklara momenten under genrepets gång. Det fungerade riktigt fint, hon anammade snabbt mina anteckningar och förklaringar till momenten.

På premiärkvällen blev jag kanske just därför utestängd från ljus/ljud-kontrollen då både den snabbinsatta operatören och Ola behövde lugn och koncentration innan showstart. Kontrollrummet låg då, 1977, snett uppe till vänster ovanför scen.

Längst bak i salongen fanns en bar där jag träffade på Björn Lindroth som skrivit texterna tillsammans med Bo Carlgren till denna Siw och Svante Show. Björn kände sig också utestängd och lite premiärnervig, så vi slog oss ihop i baren och hävde väl i oss en och annan whiskey för att stävja kroppens benägenhet att oroligt vandra fram och tillbaka utan möjlighet att påverka det ena eller det andra under den timme som återstod innan ridån skulle gå upp.

Det slutade bra tycker jag väl mig minnas, de blå nyanserna blev bättre och den dynamiska känslan mellan Siw och Svante föll väl ut, lite som öppningslåten ”Feeling”.

En notering i min gamla almanacka från 1977 får också en lite exotisk klang som från en annan värld, taxin hem från city till radhuset i Vällingby kostade 49:- kronor.

Kristofer Röhr
k.rohr@naturvetaren.se

ENGLISH SUMMARY

This is a short summary of the articles of this issue to allow readers from other countries to aquire an idea of the contents. If you're interested in a complete translation, please contact STTF (address information is stated on page 5).

EDITORIAL PAGE 2
Chairman Torsten Nobling speaks.

LETTER FROM THE EDITOR PAGE 4
Editor Ulf Sandström contemplates.

NEWS PAGE 6
The latest products and news items are presented.

THE PRESIDENTS FOOT PAGE 14
This is a translation of OITSTAT President Louis Janssens original article from 20160630 translated and with commentary from Sunniva Thelestam.

CREATIVE TOOLS PAGE 16
Johan Mansfeldt writes about a number of useful applications for those of you who wish to work with sketching and drawing digitally.

EDUCATIONAL PAGES PAGE 20
Anders Larsson reports about issues concerning education.

THEATRE 2016 PAGE 24
Torsten Nobling reports from Theatre 2016, a conference about the development of the future of the theatre business.

LLB 2016 PAGE 27
Leif Holmgren reports from LLB 2016.

LIGHTING DESIGNERS ASSOCIATION PAGE 28
The Swedish Lighting Designers association SLF report by Anders Larsson.

LEARNING BY DOING PAGE 32
Anna Wemmert writes about learning by doing as a way of getting work access to different stages.

BAROQUE MACHINERY PAGE 34
Chris Van Goethem shares the ergonomics of Baroque machinery.

OISTAT MEETING PAGE 40
An article about the OISTAT Research meeting in Stockholm June 11-13 in Stockholm by Bruno Forment, Chair of the OISTAT research commity who with this meeting left his chair.

SAFETY PAGE 42
Ulf Nielsen informs under the headline of Safety what is going on with rules and regulations for stage and scenery work, from different authorities

MACHINE-DIRECTIVE PAGE 43
Torsten Nobling presents the new Machine-directive.

LIGHTING ARCHIVES PAGE 44
In the best of ways Kristofer Röhr guides us through memories of lighting design over a long career.

DEADLINES NÄSTA PROSCEN

Nr 1: Slutet Mars - material 10:e Februari
Nr 2: Juli - material 10:e Maj
Nr 3: Slutet September - material 20:e Augusti
Nr 4: December - material 10:e November

BOKA ANNONS NU!

DU ÄR VÄL MEDLEM I STTF?

Den här tidningen, Proscen, kommer ut fyra gånger om året genom Svensk TeaterTeknisk Förening som är en ideell organisation för spridande av kunskap inom scentekniska hantverk och yrken. ProScen handlar om det som är aktuellt - nya produkter, nya scener och diskussioner kring olika arbetsmetoder.

NORDENS STÖRSTA MÖTESPLATS FÖR SCENTEKNIK

ProScen är Nordens största och enda branschtidning för dig som arbetar inom scentekniska hantverk och design för scenkonst, och en bra anledning att vara med i Sttf - eftersom det är enda sättet att få tidningen - men det är inte den enda anledningen... eller hur?

Tanken med Svensk TeaterTeknisk Förening för drygt 40 år sedan var att skapa ett forum för utbyte av erfarenheter, tankar, idéer och kunskaper. På den tiden fanns i Sverige ingen formell utbildning och det mesta av scenkonst skedde på teaterscener och hos Sveriges Television.

Idag ser verkligheten annorlunda ut. Scenkonst sker också inom offentlig miljö, på företagsevent och konsertscener. Festivaler har större scener och ibland budget än många teatrar kan drömma om. Detta ökar behovet av informationsutbyte. Som komplement till traditionella tidningar finns självklart sociala medier som FaceBook och andra - skillnaden är att du är "offentlig" och ofta måste blanda nära relationer med ytliga på ett sätt som inte är helt effektivt i alla lägen. Då är STTFs teatertekniska branschdatabas ett alternativ - där du kan nå ett tvärsnitt av branschen via mail som är kontrollerat och där du kan leta geografiskt efter personal eller scener att arbeta på.

Men, du kanske undrar om det är någon vits att vara medlem i en organisation som verkar fokusera mest på ljus och ljud och möten om du utgår från den teknik som ofta beskrivs. Du kanske är mer involverad i scenografi, regi, mask, snickeri eller något annan av alla scentekniska hantverk?

Då kan du bli glatt överraskad när du upptäcker att du är välkommen att skriva om precis vad som helst i tidningen under förutsättningen att det du skriver uppfyller två krav:

- Du skriver om något du hade velat läsa själv - då intresserar det garanterat oss andra.

- Du skriver i eget namn och med tydlig förklaring till din egen roll i sammanhanget.

Detta innebär att du kan skriva om egna produktioner, egna produkter och tjänster - med full respekt för att alla som läser är professionella och vill veta detaljer som gör att dom kan tillämpa det du beskriver i sin verklighet.

Om du har varit medlem i många år, och "aldrig engagerat dig" är du i gott sällskap. Detta är normalt i de flesta ideella föreningar oavsett syfte, och mänskligt. För tänk om alla som är medlemmar engagerar sig - hur otroligt inspirerande årsmöten skulle vi kunna ha då?

Det normala är att en liten "klick" driver det mesta framåt, och verksamheten finansieras på olika sätt. Genom medlemsavgifter, annonsörer och detta ideella arbete från styrelse, regionsansvariga och medlemmar. Medlemsavgiften täcker en liten, men oerhört viktig del av de möjligheter föreningen har att ordna seminarier, få ut tidningen till dig, dela ut stipendier och samordna tekniska möten.

NÄR DU ÄR MEDLEM, INVESTERAR DU I DIG SJÄLV OCH ALLA ANDRA

Ju fler vi är desto större anledning att vårt informationsutbyte kan blomstra. STTF är dessutom svensk representant för en stor internationell sammanslutning av professionellt yrkesfolk inom scentekniska hantverk och tjänster som heter OISTAT. International Organization of Scenographers, Theatre Architects and Technicians.

Du kan bidra, nu!
Du kan bidra genom att du skriver, berättar, frågar efter information, organiserar möten eller söker stipendier. Om du inte hinner detta kan du övertyga någon som du känner att bli medlem genom att ***betala in Ordinarie medlemsavgift 400:-/ Företag 1000:-/Pensionär och studerande 150:- till Plusgiro: 51288-9***

Kom ihåg namn, adress, e-post.
info@sttf.se

Good LED lighting doesn't
have to be a struggle.
ETC ColorSource Family

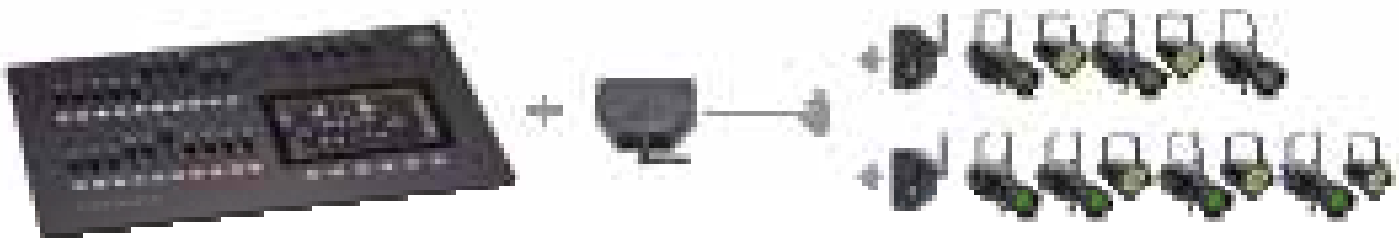

[illegible]

[illegible]

[illegible]

INTER SONIC

[illegible]

[illegible]